

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष ३१ अंक १७ नवम्बर पुन्दा चैत्र पाणिमा

दूरेसन्तो पक्कासेन्ति हिमवन्तो व पड्बतो ॥
असन्तेत्थ न दिस्सन्ति रतिशिता यथा सरा ॥

सज्जनहरू टाढा वसेपनि हिमालयकै चस्कन्छ,
असत्पुरुषहरू रातको अन्धकारमा छोडेको बाणकै देखिदैन ।

ललितपुरको हौगल बहालमा प्रतिष्ठापित आनन्द-बुद्ध प्रतिमा

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

आनन्दभूमि

२०६० ल्हुति पुन्ही - चैत्र पूर्णिमा वर्ष ३१ अंक १२
बु.सं. २५४७ ने.सं. ११२४

The Ananda Bhoomi (Year 31, Vol.12)
A Buddhist Monthly : April/May 2004

प्रमुख सल्लाहकार

भिष्णु कुमार काश्यप महास्थविर (अध्यक्ष, आ.कु.विहार)

निर्देशक

भिष्णु ज्ञानपर्णिक महास्थविर (प्रमुख, विश्वशान्ति विहार)

सम्पादक

कोण्डन्य

सह-सम्पादकहरू

भिष्णु निग्रोध (विश्व शान्ति विहार, ४४८२९८४)

राजु महर्जन (ग:छै, ५५३७८८१)

फल्लमान शाक्य, (ओकुबहाल, ५५३१४४८)

विशेष सहयोग

त्रिभुवनधर तुलाधर, भुरुखेल

सल्लाहकारहरू

भिष्णु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.गुठी)

तीर्थ नारायण मानन्धर (अध्यक्ष आ.कु. दायक सभा)

कम्प्युटर सज्जा

डिल्लीराम गौतम "राजु", दिपक महर्जन

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी

प्रमुख व्यवस्थापन तथा सह-प्रकाशक

सुखी होतु नेपाल

वितरण व्यवस्थापन

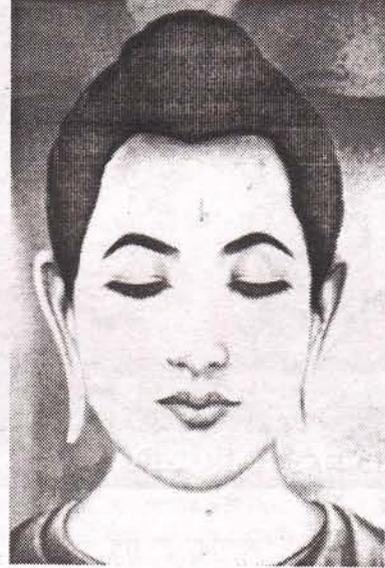
सधरत्न डंगोल, राकेश महर्जन, राजेन्द्र महर्जन,

आर्थिक व्यवस्थापन

सुरेश महर्जन, सुरज महर्जन, विनोद महर्जन, उत्तमधर महर्जन

सहयोगीहरू

बुद्ध जयन्ती समारोह समिति (श्रीघः), भ्रामणोर पद्म, अ.करुणावती, नरेश वज्राचार्य(बुटवल), हरिगोपाल महर्जन, गंगाराम महर्जन, पेमा श्रेष्ठ, सरिता अवाले, उर्मिला महर्जन, सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा), विकास तामाङ, विकास महर्जन, अजय शाक्य ।

बुद्ध - वचन

उन्तिद्वे नप्पमज्जेय्य—धम्मं सुचरितं चरे ।
धम्मचारी सुखं सेति—अस्मि लोके परम्हि च ।

उठ प्रमादि नहोऊ, सद्धर्मको आचरण गर,
धार्मिक पुरुषहरू इहलोक परलोक दुवैमा सुखपूर्वक
जीवन विताउँछन् ।

किच्छो मनुस्सपटिलाभो किच्छो मच्चान जीवितं
किच्छं सद्धम्मसवणं किच्छो बुद्धानं उप्पादो ।
मनुष्य योनीमा जन्म लिन दुर्लभ छ, जन्मेर पनि
जीवित रहनु कठिन छ । जीवित रहेपनि धर्म श्रवण
गर्नु कठिन छ, औ बुद्धको जन्म हुनु पनि दुर्लभ छ ।

-धम्मपद

सम्पर्क कार्यालय

सुखी होतु नेपाल,

बुद्ध विहार भूकुटीमण्डप, पो.ब.नं. १९३, काठमाडौं

फोन/फ्याक्स ४२२६७०२/४४८२२५० E-mail : sukhi@ntc.net.np

वार्षिक रु. १५०/-

रुकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गर्नु ।

सतपाठकीया

मानमत्ता-रोगले अशान्तलाई निम्त्याउंछ

मानव जीवन जीवन्त रूपमा त्यतिवेलासम्म निरन्तर यात्रामय तरहमा अगाडि बढीरहेकै हुन्छ, जतिवेलासम्म उसमा चेतना विद्यमान रहीरहने हुन्छ। अर्को अर्थमा भन्नुपर्दा मानव जीवनभित्र जतिवेलासम्म श्वास-प्रश्वास प्रकृत्याले निरन्तरता पाइरहेको हुन्छ, रक्तसंचार प्रणाली स्वचालित तरहमा चर्या गरीरहेको हुन्छ, त्यतिवेलासम्म हामी मानव बाँचीरहेका हुन्छौं, चेतनशील रूपमा विद्यमान हुन्छौं। जीवन जीवन्त भएर गन्तव्यतिर उन्मुखरत नै रहन्छ। वरु सफलता प्राप्ति र असफलता प्राप्तिमा भिन्नता हुनसक्छ, शान्ति प्राप्ति र अशान्ति व्याप्तिमा अन्तरता हुनसक्छ, धन कुवेर हुनु वा गल्ली सडकमा भौतारिने खाते हुनसक्छ, प्रतिष्ठित व्यक्तित्व वा सर्वत्र निन्दित-आतंककारी हुनसक्छ, शुद्ध-त्यागी वा अशुद्ध-भोगी हुनसक्छ, राजा वा र क हुनसक्छ, शासक वा शासित हुन्छ, यानि की मानव वा दानव, मानव अधिकारवादी-व्यवहाररत वा मानव अधिकार हननवादी, समस्तमा भन्नुपर्दा शान्त वा अशान्त कुनै न कुनै रूपमा जो कोही अगाडि बढीरहेकै हुन्छ।

जुनसुकै रूप-स्वरूपमा भएपनि अगाडि बढ्नु जीवनको स्वभाव हो,- यदि हामीले यथार्थतालाई साक्षीभावले विचार-चिन्तन गर्ने हो भने। स्वभावजन्य कुराहरू भलै परिवर्तित रूपमा किन नहोस्, एकपछि अर्को गर्दै अगाडि त बढीरहनेनै हुन्छ। मृत्युको घडी नआउन्जेल यात्रामय रूपमा किन नहोस् जीवन जीवन्तभई अगाडि बढीरहन्छ, रोक्नु वा ठप्प हुनुमा जीवनको अन्त्य हुन्छ वा जीवन्ततालाई त्यागी मृत्यु-मरणलाई वरण गर्नुभै आत्मसात गरेको घडी हुन्छ। नमरुन्जेल मानिसलाई के हुनु छैन र ? के प्राप्त गर्न मन लाग्दैन र ? प्राप्तिकै नाममा मानवले के गर्न पो छोडेको छ ? शान्ति र आध्यात्मिक चिन्तनको विकासका लागि मानवलेभै कडा परिश्रमण र जीवन उत्सर्ग गर्ने अरु कन प्राणी छ र ? यसरी नै भौतिक विकास, अराजकता, आतंकवाद, मानव समुदायकै लागि इतिहासमा कलंकितपूर्ण अमानवीय-निकृष्ट विधि व्यवहार गर्नमा पनि स्वयं मानवनै चरमचुलीमा रहेको देखिन्छ। बुद्धभाषामा भन्नुपर्दा आखिर यी सब मानवले तृष्णाजन्य कुरालाई व्यवस्थित एवं नियन्त्रित रूपमा अगाडि बढाउने वा सही उपभोग गर्न नसकनाले नै भइरहेका हुन्।

धम्मपद अनुसार कुनैपनि वृत्ति प्रथमतः मानव मन-मस्तिष्कमा उत्पन्न हुन्छ, त्यसैले मन नै सबै प्रवृत्तिको निर्माता हो, जस अनुरूप मनले नकारात्मकप्रति मोह-मूढित, राग-रजित एवं द्वेष-द्वेषित तरहमा अगाडि बढीरहने हुन्छ। यतिवेला हामी दोषयुक्त मनले बोल्छौं वा कुनै क्रिया-कर्म गर्छौं भने दुःखले ठीक त्यसरी अनुसरण गर्छ, की जसरी भारयुक्त बैलगाडाको चक्का (पागा) ले उसलाई पछ्याइ रहेको हुन्छ। विडम्बना ! त्यो भारयुक्त चक्काको वारेमा मानवलाई सोच-विचार गर्ने फुसद नै हुँदैन, कसैले औल्याइदिए पनि मेरो गोरुको मोल बाह्रै टक्का भन्नेसरी लिंडेडिपिमा अडिग रहने दुर्भावनायुक्त प्रवृत्ति हावी भइराख्दछ। वस्तुतः यो वृत्तिले अन्ततः मानवलाई दुःखित एवं अशान्त नै तुल्याइदिने हुन्छ।

जीवन निर्वाहका लागि आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका खातिर मानवको प्रयास हुनु नितान्त आवश्यक छ, तर आध्यात्मिक सोच अनुरूप सामान्य आवश्यकता पूर्तिगर्ने जुन चाहना-लगाव हुन्छ, त्यो प्राप्तार्थ जुन तरहले मानव-मस्तिष्कमा तीव्र उत्तेजना सिर्जना हुन्छ, त्यसलाई तृष्णा नै भनिन्छ। भलै हामी साधारण प्यासमा तृष्णा छैन भनीला, तर तीव्र प्यासमा जुन व्याकुलता छाएको हुन्छ, त्यस प्रकारको व्याकुलता साधारण वा सामान्य प्यासमा हुँदैन। त्यसैले तृष्णा र आसक्तिाई समानार्थी रूपमा परिभाषित गरिन्छ। आसक्ति र तृष्णा जति गहिरो र कडा हुन्छ, त्यति नै दुःख पनि गहिरो हुन्छ, यसै प्रकृत्या दुःखको मूल कारण बन्दछ। मानव जीवन-पात्रमा भरिएएको मधुर अपितु मादक विष हो- तृष्णा। यसलाई नवुक्तिदा हामीले स्वाभाविक प्रकृत्यालाई समेत भुल्ने हुन्छौं र त अष्टलोक धर्मलाई पनि सरासर विर्सिने गर्छौं।

सुख-दुःख, एश-अपएश, निन्दा-प्रशंसा, लाभ-अलाभ यी प्रकृत्या चक्रिय पद्धति अनुरूप परिवर्तित तरहमा तरङ्गित भइराख्ने हुन्छ, जसरी प्रकृतिले प्राकृतिक तरङ्गमय रूपमा छलाङ्ग मारिरहेको हुन्छ, त्यसरी नै कहिले घाम त कहिले पानी, कहिले दिन त कहिले रात, सफलता संगै असफलता, विकाससंगै विनाश, जीवनसंग मृत्युभै एकावद्ध रूपमा अगाडि बढिरहने हुन्छ। यसमा कसैले एकरूपताको निरन्तरताका लागि चाहि सत्ता र शक्तिको प्रयोग-दुरुपयोग गरेर किन नहोस्, लादने, दवाउने, मुख थुन्ने, वैचारिकतामा ताला लगाउने, मै हुं, म मा सबैको समर्थन छ, भन्नाको खातिर मान, मर्यादा, सम्मान, अभिनन्दन, स्तुतीमय कृत्याकलाप गर्ने-गराउने जस्ता धृष्टतापूर्ण चेष्टा गरेता पनि आफैभित्र परिवर्तनमुखी भाव सिजना हुनगर्दै विराट परि वर्तन हुने हुन्छ, तर मानव दुर्गुणता गजबको हुँदो रहेछ की फुसो मानमर्यादा जुन सत्ता र शक्तिको आडमा अगाडि बढीरहेको हुन्छ, त्यसलाई निरन्तरता दिन उ जे पनि गर्न तयार हुन्छ, भने उसका आसेपासेहरू पनि त्यसै वृत्तलाई घुमाउने चक्करमा लाग्नाले सत्तासीन त्यो व्यक्तिलाई धरापमा पार्न सफल हुने गर्दछ। परिणामतः उसले विगतलाई बिसरे भविष्यलाई वास्ता नगरी वर्तमान आफनो स्वार्थजन्य आसक्त्यायुक्त सत्तामोहले मूढित भई त्यसलाई जोगाउन उसले नकारात्मक रागले रजित एवं द्वेषले द्वेषितभई जुन प्रकृत्या अपनाउने हुन्छ अन्ततः त्यसको परिणाम भयावह हुन्छ, भने यसको प्रभाव जताततै छरिचल्किने हुन्छ। यतिवेला सत्ता लोभपातायुक्त मानमत्ता कति भयंकर र खतरानाक हुन्छ भन्ने साबित हुन्छ। यथार्थतः आज मानमत्ता-सत्तामत्ता खतरानाक रोग साबित भएको स्वयंसिद्ध तथ्य हो। यस रोग गल्ली-सडकदेखि दरवार-महल, धर्म, समाज, राजनीति, भाषा, संस्कृति, भेषभूषा अन्तर्गत यत्रतत्र सर्वत्र भाइरस व्याप्त हुनेभै संक्रमण भइरहेको कुरालाई कसरी नकान ?

आसक्त वा तृष्णा चिलाउने खाटिरा हुन्। जसलाई चिलाउदै जाँदा आनन्दप्राप्तिसंगै घाउ बढीउने कार्य हुन्छ। आसक्ति प्यास हो, जुन मेटाएर मेटिँदैन वरु मुखमा परिणत हुँदैजान्छ। तृष्णा घाउको पीप हो, जुन पीपको व्याप्तिसंगै विष फैलिने हुन्छ। आसक्ति त्यस्तो हुन्छ जुन विशाल क्षितिजलाई छुन्छ- समाउँछ, भनेर दौडिरहेको हुन्छ, परन्तु यसको अन्त नहुने हुँदा जातिसुकै बेग र गतिमा दौडिँदै गणैतापनि क्षितिज र हामीवीचको अन्तरता जस्ताकोतस्तै रहीरहने हुन्छ। यावत तृष्णाजन्य वा आसक्तिजन्य कुरालाई आज प्रत्येक व्यक्तिले चाहे धार्मिक, सामाजिक, राजनैतिक वा राजा-महाराजा, त्यागी, भोगी, खाते नै किन नहोस् सबैले सज्जग र सतकता अपनाउने पर्ने हुन्छ, यसैमा सबैले सुख र शान्तिमय तवरमा श्वास फेर्नसक्ने हुन्छ, यसो भन्दा अत्युक्ति होला र ?

R. Singh

श्रद्धेय भिक्षु शीलभद्र महारथविर

□ साय्मि के. रवि

नेपालमा स्थविरवाद बुद्धधर्मको पुनर्जागरणको घडीलाई फर्केर हेर्दा संघर्षमय आरोह-अवरोहलाई हामीले आत्मसात गर्नुपर्ने हुन्छ। भिक्षु महाप्रज्ञा, भिक्षु प्रज्ञानन्द, भिक्षु धर्मालोक र भिक्षु अमृतानन्द पुनर्जागरणकालका सशक्त बौद्ध भिक्षुहरू थिए, जस्ले बुद्धशासनिक क्षेत्रमा अमीट योगदान दिए गए। २००१ सालतिर बुद्धधर्म प्रचार गर्ने बौद्ध भिक्षु, श्रामणेरहरूलाई देश निकाला गरेको कलकित इतिहासको पानालाई सच्याउन भिक्षु अमृतानन्दले श्रीलंकाली शिष्ट मण्डललाई नेपाल प्रवेश गराउने कार्यमा जुन तरहले अविस्मरणीय भूमिका निर्वाह गरेका थिए, त्यो नेपालको स्थविरवादी बुद्धधर्मको पुनर्जागरण कालको इतिहासले कहिल्यै विर्सिन सक्नेछैन। पुनर्जागरणकालमै यौटा सशक्त बौद्ध व्यक्तित्वका रूपमा परिचित पहिलो पुस्ताका सशक्त एवं प्रभावशाली राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय ख्यातिप्राप्त आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरका जेष्ठ शिष्य भिक्षु अश्वघोष महास्थविर हुन्।

आचार्य भिक्षु अमृतानन्दका शिष्य वन्नु पनि सौभाग्य एवं गर्व अनुभूतिकै विषयसरी भावना व्याप्त अवस्थामा उनका शिष्य वन्नेहरूमा ललितपुरस्थित जोम्बहाल निवासी पिता न्हुच्छेलाल शिल्पकार तथा माता इन्द्रमाया शिल्पकारको कोखबाट वि.सं. २००९ वैशाख ४, कृष्ण पक्ष सप्तमीका दिन जन्मेका शुभरत्न शिल्पकार पनि एक हुन्। पिता न्हुच्छेलालको असामयिक निधन पश्चात् माता इन्द्रमाया धर्मकर्म गर्ने सिलसिलामा भिक्षु प्रज्ञारश्मिको नेतृत्वमा बौद्ध तीर्थयात्रा भ्रमण गइन्। यसपछि इन्द्रमायाले आफ्ना १३ सन्तान मध्ये ११ औं सन्तान शुभरत्नलाई अनागारिका अनासवसित कुराकानी चलाई बुद्धशासनमा त्याग गर्ने मनसाय राखिन्।

आचार्य भिक्षु अमृतानन्दको शिष्यत्वमा शुभरत्नलाई प्रव्रजित दीक्षाको लागि जिम्मा लगाइयो। भिक्षु अमृतानन्दले ६ जना कुलपुत्रहरूलाई दीक्षाको लागि श्रीलंका लग्नुभयो। वि.सं. २०२५ कार्तिक १९ का दिन श्रीलंकामै श्रीलंकाली भिक्षु वंदेगम विमलवंश महास्थविरको उपाध्यायत्व एवं भिक्षु अमृतानन्दको शिष्यत्वमा १६ वर्षिय शुभरत्नलाई श्रामणेर दीक्षा प्रदान गरियो, त्यसपछि उनलाई श्रामणेर शीलभद्र भनी नयाँ नामाकरण गरियो। उनकै साथ वर्तमान भिक्षु गुणघोष महास्थविर तथा भिक्षु मैत्री महास्थविरले श्रमण दीक्षा धारण गरेका हुन्।

श्रामणेर शीलभद्र श्रीलंकामै बुद्धधर्म, बौद्ध दर्शन र संस्कृति एवं पालि भाषाको अध्ययनरत छ्दै आमा इन्द्रमायाको देहावसान भयो। यसपछि पाँचवर्षसम्मको अध्ययन पश्चात् श्रामणेर शीलभद्र काठमाडौं फर्की आनन्दकुटी विहारमा बस्नुभयो। वि.सं. २०३२ चैत्र २८ का दिन नेपालका संघमहानायक भिक्षु

प्रज्ञानन्द महास्थविरको उपाध्यायत्वमा एवं आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको शिष्यत्वमा आनन्दकुटी विहारमा अवस्थित सीमागृहमा उपसम्पदा दीक्षा प्राप्तगरी पूर्ण रूपमा भिक्षु हुनुभयो। यसपछि भिक्षु शीलभद्रले पाटन बहुमुखी क्याम्पसमा अध्ययन प्रारम्भ गर्नुभई स्नातकसम्म अध्ययन गर्नुभयो।

गण महाविहार, यशोधरा बौद्ध विद्यालय, संघाराम भिक्षु तालिम केन्द्रमा बुद्धधर्म र परियत्ति सम्बन्धी अध्यापन गरिसकेका भिक्षु शीलभद्र महास्थविरले अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको कार्यसमितिको पदाधिकारीका रूपमा समेत अनुभव प्राप्त गर्नुभएको छ। अ.ने.भि. महासंघका कोषाध्यक्ष समेत रहीसकेका उहाँलाई हालसालै पुनर्गठित कार्यसमितिको सदस्यमा सर्वसम्मतबाट चुनिएको छ। लामो समयसम्म अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा संचालित नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा अन्तर्गत विभिन्न पदमा बसी योगदान गर्ने क्रममा केन्द्रिय परीक्षा नियन्त्रक भई गरिमाय पदमा वसेर अहं भूमिका निभाइ सकेका व्यक्तित्व हुन् - भिक्षु शीलभद्र महास्थविर।

श्रीलंका, म्यानमार, हङ्कङ, थाइल्याण्ड, भारत आदि मुलुक भ्रमण गर्नु भइसकेका भिक्षु शीलभद्र महास्थविरले बुद्ध धर्म सम्बन्धी नेपाल भाषा र नेपालीमा परियत्ति शिक्षा अन्तर्गत पाठ्यपुस्तकहरूमा पालि भाषा अवतरण, भाग १-२ सिंहली भाषाबाट नेपाल भाषामा अनुवाद गर्नुभएको छ भने उहाँले नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको प्रारम्भिक तहका परियत्ति शिक्षा भाग १,२,३ महेन्द्ररत्न शाक्यसंग संयुक्त रूपमा लेख्नु भएको छ। यसरी नै उहाँले सिंहली भाषाबाटै नेपाल भाषामा पालि पाठमञ्जरी पुस्तक अनुवाद गर्नु भएको छ। उहाँबाट अनुदित जनपद कल्याणी उपन्यास प्रकाशनकै प्रतीक्षामा रहेको छ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको केन्द्रिय परीक्षा नियन्त्रक रहँदै उहाँले नयाँ नियमावली तथा नयाँ पाठ्यक्रका विषयमा आफ्नो विमति जनाउनु भएको थियो भने पछि उहाँले राजीनामा समेत गर्नुभयो। परियत्ति परीक्षा सम्बन्धी व्यवस्थित आंकडा राख्ने, परीक्षा सम्बन्धी अनुशासन-नीतिमा नीतिगत रूपमै अगाडि बढ्नुपर्ने कुरामा अडिग परीक्षा नियन्त्रकको रूपमा उहाँलाई धेरैले चिन्दथे। झण्डै पच्चीस वर्षदेखि ललितपुर पटकोस्थित मणिमण्डप विहारमा आवासीय रूपमा बुद्ध शासनिक कार्यमा कार्यरत उहाँ भन्ते हाल मणिमण्डप विहार संरक्षण समितिका उपाध्यक्ष पनि हुनुहुन्छ।

बुद्ध शासनमा समर्पित उहाँको सुस्वास्थ्यका लागि कामना !

४. पुष्पवग्गो

□ भदन्त सम्यक् सम्बोधि प्राणपुत्र

श्रावस्ती ४४/४/१

पाँचशय भिक्षु

को इमं पठविं विजेस्सति, यमलोकञ्च इमं सदेवकं ?
को धम्मपदं सुदेसितं, कुसले पुष्पमिव पचेस्सति ? ॥
कसले यस पृथ्वीलाई जित्ता, यमलोक देवलोकसहित ?
कसले सुदेशित धम्मपद, रोज्ज्छ जस्तै मालीले फूल ॥

४५/४/२

सेखो पठविं विजेस्सति, यमलोकञ्च इमं सदेवकं ।
सेखो धम्मपदं सुदेसितं, कुसलो पुष्पमिव पचेस्सति ॥
शैक्षले यस पृथ्वीलाई जित्ता, यमलोक देवलोकसहित ।
शैक्षले सुदेशित धम्मपद, रोज्ज्छ जस्तै मालीले फूल ॥

श्रावस्ती ४६/४/३

एक भिक्षु

फेणूपमं कायमिमं विदित्वा, मरीचिधम्मं अभिसम्बुधानो ।
छेत्वान मारस्स पपुष्फकानि, अदस्सनं मच्चुराजस्स गच्छे ॥
फिंजसमान शरीर ठानेर, मृगतृष्णाधम्म अभिसम्बोध गरेर ।
काटेर मार बन्धनलाई, पुग्छन् जहाँ मृत्युराजको अदर्शन ॥

श्रावस्ती ४७/४/४

विड्डुभ

पुष्फानि हेव पचिनन्तं, ब्यासत्तमनसं नरं
सुत्तं गामं महोघो व, मच्चु आदाय गच्छति ॥
पञ्चेन्द्रिय फूल टिप्नमा, आसक्त भएको मानिसलाई ।
जसरी मस्त गाउँलाई महाबाढीले, मृत्युले लिएर जान्छ ॥

श्रावस्ती ४८/४/५

पतिपूजिका देवकन्या

पुष्फानि हेव पचिनन्तं, ब्यासत्तमनसं नरं
अतित्तं येव कामेसु, अन्तको कुरुते वसं ॥
पञ्चेन्द्रिय फूल टिप्नमा, आशक्त भएको मानिसलाई ।
आफ्नो तृष्णा पुरा नहुँदै, मृत्युराजले वशमा राख्छ ॥

श्रावस्ती ४९/४/६

कोसिय साहु

यथापि भमरो पुष्फं, वण्णगन्धं अहेठयं ।
पलेति रसमादाय, एवं गामे मुनीचरे ॥
जसरी भमराले फूललाई, वर्णं गन्ध नबिगारिकन ।
चुसेर रस लिएर जान्छ, त्यसरी गाउँमा मुनि घुम्दछ ॥

श्रावस्ती ५०/४/७

पाठिय आजीवक

न परेसं विलोमानि, न परेसं कताकतं ।
अत्तनोव अवेक्खेय्य, कतानि अकतानि च ॥
नहेनु अर्कोको दोषत्रुटी, नगनुं चेवाचर्चा अर्काको ।
वेशः हुन्छ सच्याउनु, हेरी आफ्नै दोषत्रुटीहरु ॥

श्रावस्ती ५१/४/८

छत्तपाणि

यथापि रुचिरं पुष्फं, वण्णवन्तं अगन्धकं ।
एवं सुभासिता वाचा, अफला होति अकुब्बतो ॥
जसरी सुन्दर फूल, वर्णयुक्त सुगन्धरहित ।

त्यसरी नै सुभासित वचन, निष्फल हुन्छ क्रियाहीन ॥

५२/४/९

यथापि रुचिरं पुष्फं, वण्णवन्तं सुगन्धकं ।
एवं सुभासिता वाचा, सफला होति सकुब्बतो ॥
जसरी रुचिर फूल, वर्णयुक्त सुगन्धित ।
त्यसरी नै सुभासित वचन, सफल हुन्छ क्रियायुक्त ॥

पूर्वाराग ५३/४/१०

विशाखा उपासिका

यथापि पुष्फरासिम्हा, कयिरा मालागुणे बहु ।
एवं जातेन मच्चेन, कत्तब्बं कुसलं बहु ॥
जसरी फूलहरुबाट, छानेर माल उन्दछ धेरै ।
त्यसरी संसारमा जन्मनेले, गर्नुपर्छ कुशल धेरै ॥

श्रावस्ती ५४/४/११

आनन्द थेर

न पुष्फ गन्धो पटिवातमेति, न चन्दनं तगरं मल्लिका वा ।
सत्तं च गन्धो पटिवातमेति, सब्बदिसा सप्पुरिसो पवाति ॥
हावा विपरित जान सक्दैन, चन्दन तगर चमेलि गन्ध ।
बहन सक्छ सबै दिशातिर, सत्पुरुषको सौम्य सुगन्ध ॥

५५/४/१२

चन्दनं तगरं वापि, उप्पल अथ वस्सिकी ।
एतेसं गन्धजातानं, सीलगन्धो अनुत्तरो ॥
चन्दन, तगर वा अन्य, उत्पल तथा चमेली फूल ।
त्यस्ताको सुगन्धभन्दा, शीलसुगन्ध हुन्छ अनुत्तर ॥

राजगृह ५६/४/१३

महाकाश्यप थेर

अप्पमत्तो अयं गन्धो, यायं तगर चन्दिनी ।
यो च सीलवतं गन्धो, वाति देवेसु उत्तमो ॥
अल्पमात्र छ यो गन्ध, जुन तगर चन्दिनीको ।
जुन छ शीलवानको गन्ध, वहन्छ उत्तम देवालोकमा ॥

राजगृह ५७/४/१४

गोधिक थेर

तेसं सपन्न सीलानं, अप्पमाद विहारिणं ।
सम्मदञ्जा विमुत्तानं, मारो मग्गं न विन्दति ॥
त्यसले सम्पन्न शीलवान, अप्रमादले विहार गर्ने ।
सम्यक् ज्ञानी विमुक्तको, मार्ग थाहा पाउँदैन मारले ॥

जेतवन ५८/४/१५

गरहदिन्न

यथा संकारधानस्मिं, उज्झितस्मि महापथे ।
पदुमं तत्थ जायेथ, सुचिगन्धं मनोरमं ॥
जसरी फोहर रक्षानमा, ढलमा महापथमा ।
कमल त्यहाँ उम्रिन्छन्, भएर सुगन्धित मनोरम ॥

५९/४/१६

एवं संखारभूतेसु, अन्धभूते पथुज्जेन ।
अतिरोचति पञ्जाय, सम्मासम्बुद्ध सावको ॥
त्यसरी दुषित प्राणीमा, अज्ञानी पृथग्जनहरुमा ।
चम्किरहन्छ प्रज्ञावान, सम्यक् सम्बुद्धको श्रावक ॥ क्रमशः

धर्म सम्बन्धमा-४

□ भिक्षु सुशील

परिवर्तनमा कार्य-कारणको योगदानः

अहिलेसम्मको विवेचनाबाट हामीले सामान्यतः एउटा लघु आधार बनाइसकेकाछौं कि परिवर्तनलाई बुझ्नु धर्मलाई बुझ्नु हो । यसलाई यसरी पनि भन्न सकिन्छ, धर्मलाई बुझ्नु परिवर्तनलाई बुझ्नसक्नुपर्छ । परिवर्तन अथवा रूपान्तरण अथवा एक अवस्था-रूपबाट अर्को अवस्था-रूपमा बदलीरहने क्रियालाई ठ्याउनु सक्षम तुल्याउनकै लागि ज्ञानका भण्डारहरू सजाइएका हुन् । जति पनि ज्ञानका भण्डारहरू छन् ती सबै अघिल्ला पुस्ताका योगदानहरूको जगमा उभिएर आफ्नो तर्फबाट त्यसमा केही जोड्ने प्रयत्नहरू मात्र हुन् । यस कार्य सम्पादनमा मुख्य दुइ पद्धति देखापर्दछन् । ती हुन्- अनुगमणात्मक पद्धति र निगमणात्मक पद्धति । यसमा सिलसिलेवार अध्ययन गर्ने वैज्ञानिक पद्धति र भावनालाई पनि जोड्न सकिन्छ । अनुगमणात्मक पद्धतिसँग भावनाको तिव्रतम सम्बन्ध हुन्छ, निगमणात्मक पद्धतिले खोजी चेतनाको गम्भीर महत्व सम्बन्धमा उजागर पार्दछ । बुद्धधर्म अन्तर्गतको सप्त वोज्झङ्को एक अंग धम्मविचयले धर्म (स्वभाव-नियम-चेतना-प्रवृत्ति) सँग सम्बन्धित विविध पक्षमा अभिरूचिपूर्वक गम्भीर खोज गर्न भन्ने सन्देशलाई ध्यान दिने हो भने यो सँग निगमणात्मक पद्धतिको लघु सामिप्यता देखापर्दछ ।

सिद्धार्थ कुमारले तात्कालिन समयमा दह्रोसँग आधारको रूप लिएको विश्वासलाई अपर्याप्त महसूस गरी त्यसभन्दा अगाडि बढ्दै जुन खोज कार्य गरेका थिए त्यसले निगमणात्मक चेतनाको बोध गराउँदछ । निगमणात्मक पद्धति भनी आज हामी जुन भन्ने गर्दछौं त्यसले कुनै स्थापित विश्वासलाई केन्द्र नमान्दै अज्ञातलाई ज्ञात गर्न

पाइला बढाउँदै उपलब्धि हात पार्न अपनाउने पद्धति भनी बुझाइएको पाउँछौं । आफ्नो समयमा प्रचलित तात्कालिन विश्वासभन्दा एक पाइला अगाडि बढाउन सिद्धार्थ कुमारले अनेकन प्रयोग, अनुसन्धान गरी स्थापित मान्यताहरूको परीक्षण गरेका थिए । त्यस पश्चात् पर्गल्ले काम गर्दै एक निष्कर्षमा पुगेर नौलो धर्म-मार्ग निर्माण गरेका थिए । आज हामी सिद्धार्थ कुमारले खोज गरी प्राप्त गरेको बुद्धत्वको ज्ञानलाई सकाउँदै सोही ज्ञानको अवस्थामा पुग्न प्रयत्न गर्दैछौं भने त्यसले अनुगमणलाई बुझाउनेछ । अनुगमणले प्रारम्भमै निधो गरेको लक्ष्य प्राप्त गर्न त्यसद्वारा निर्धारण गरेका शर्तहरू सकाउँदै पछि लाग्ने कार्यको अर्थ दिन्छ । यसैले अनुगमणात्मक पद्धतिले स्थापित विश्वास, मान्यता, उद्देश्य, लक्ष्यलाई केन्द्रविन्दु बनाइ त्यसका निर्देशनहरू पालना गरी अगाडि बढ्दै सो अवस्थामा पुग्न गरिरहेको प्रयासको बोध गराउने हो ।

अनुगमणात्मक पद्धतिले पहिलेनै लक्ष्य निधो गरी त्यसको प्राप्तिका लागि निर्धारण गरेका शर्तहरू पालना गर्दै अगाडि बढ्ने क्रिया बुझाइएभैं निगमणात्मकले पहिल्यै लक्ष्य निर्धारण गरेको अवस्थालाई नभै अज्ञातलाई ज्ञात गर्न बढाइएको पाइलालाई बुझाउँदछ । अनुगमणात्मक र निगमणात्मकबीच सामान्य भेद यी हुन्- ज्ञातलाई प्राप्त गर्न स्थापित मार्ग अनुशरण गर्दै अगाडि बढ्नु र प्रचलित मार्गलाई उपयोग-परिक्षण गर्दै नौलो आयामिक अवस्थामा पुगेर अज्ञातलाई ज्ञात गर्नु । स्थापित ज्ञान, जुन ज्ञात भैसकेका छन् तथापि सो ज्ञान आफूमा भैनसकेको-लाई आफूमा विद्यमान तुल्याउन अनुगमणात्मक पद्धति उपयोगी हुन्छ । आफूभन्दा अघिल्लो काल अन्यद्वारा ज्ञात

With best complements of

बैंक अफ काठमाण्डौ लिमिटेड
Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box : 9044 Kathmandu, Nepal
Tel : 4231556, 4231557, 4231558, 4231674, 4231575,
Fax : 4223279, Tlx : 2820 BOK NP

गरिनसकेको, प्रचलनमा आइनसकेको अज्ञातलाई ज्ञातको अवस्थामा ल्याउन निगमणात्मक पद्धति अपनाउने गर्छ । निगमणात्मक पद्धतिले एक चरण-एक अवस्थाबाट प्राप्त ज्ञानलाई केलाएर त्यसभन्दा अगाडि अन्य केही प्राप्त गर्न बाकी छ वा छैन त्यसको खोजी गर्दै एउटा यस्तो विन्दुसम्म पुग्न प्रयास गर्नेछ जहाँ पुग्दा त्यसपछि प्राप्त गर्न केही बाकी नहोस् । यी दुवैको स्वरूप र चरित्रमात्र भिन्न हुने नभै प्राप्तिको सन्दर्भ पनि भिन्न हुने गर्छ ।

यहाँ के स्मरण गर्नु उपयुक्त हुनेछ भने सिद्धार्थ कुमारले तात्कालिन समयका दुइ ज्ञानी आलारकालाम र उद्दकरामपुत्रहरूबाट जुन आर्किचन्यायतन र नैवसंज्ञानासंज्ञायतन (दुइ प्रकारका ध्यानहरू) को ज्ञान प्राप्त गरेका थिए ती दुवै त्यस समय ज्ञात विषयहरू हुन् । ती-ती ज्ञान प्राप्त गर्नका लागि तात्कालिन समयका ज्ञानीहरूद्वारा नियम निर्धारण गरिसकेका थिए । त्यसबाट पनि एक पाइला अगाडि बढाउँदै तृष्णा क्षयसम्म पुऱ्याइदिएको बोधि-ज्ञान जुन सो समयका ज्ञानीहरूका लागि ज्ञात विषय थिएन, त्यसलाई प्राप्त गर्न सिद्धार्थ कुमारद्वारा नौलो पद्धति अपनाइएको थियो । जसलाई उहाँले पटिच्च समुष्पाद (प्रतीत्य समुत्पाद) अर्थात् कारण-कार्यमा आश्रित नियमको संज्ञा दिनुभएको थियो । यहाँ हामी सजिलोका लागि सिद्धार्थ कुमारको खोजी प्रक्रिया निगमणात्मक थियो भन्न सक्दछौं भने बुद्ध धर्मका अनुयायीहरूद्वारा सोही लक्ष्य प्राप्त गर्नका लागि गरिने प्रयत्नहरू अनुगमणात्मक हुन् भन्न सक्दछौं । निगमणात्मक वा अनुगमणात्मक जुन कुनै पद्धतिको अनुशरण गरेतापनि प्रकृति समरूपता नियम पूर्ण भैसके पश्चात् मात्र लक्ष्य प्राप्त गर्न संभव हुनेछ । प्रकृति समरूपता नियम कार्य-कारण सिद्धान्तलाई बुझ्ने क्षमताको परिपक्वता पश्चात् प्राप्त हुने विशेषता हो । यसलाई बुझाउन बुद्धधर्मले पारमिता धर्म र संस्कारको पूर्णता माथि जोड दिएको छ ।

प्रकृति समरूपता नियम के हो ?

प्रकृतिले एउटा यस्तो स्वतन्त्र स्वभाव वा क्षमता, जुन कसैको नियन्त्रणमा नभै आफैमा पूर्ण भएर क्रियाशील रहने, जसमाथि कुनै छेडछाड गर्नासाथ त्यही अवस्थामा नरही अर्कोमा रूपान्तरित हुने शक्ति भन्ने बोध गराउँदछ । उदाहरणका लागि दानकै कुरा गरौं ! बुद्धधर्मले धर्मको प्रारम्भिक खुड्किलोको रूपमा दानलाई महत्वपूर्ण स्थान दिएको छ । दानले त्याग गर्ने वा छोड्ने कार्यलाई बुझाउँदछ । यदि कुनै व्यक्तिले केही त्याग गर्ने वा छोड्ने काम गरेको छ र साथै त्यसको बदलामा केही प्राप्त गर्ने इच्छा-चाहना पनि गर्दछ भने त्यो कार्यले दानको प्रकृतिमाथि छेडछाड गरेको हुनेछ । त्यो कार्य 'दान' वाट रूपान्तरितभै 'विनिमय' को अवस्थामा

पुगेको हुनेछ । एउटा दिने र अर्को लिने वा भनौं एउटा प्राप्त गर्न अर्को छोड्ने कार्य-व्यवहार विनिमयको प्रकृति अनुरूप हुन्छ । दानको प्रकृति विशुद्ध रूपमा गरिने त्याग वा छोड्ने कार्यसँग सम्बन्धित हुन्छ, विनिमयको प्रकृति लिने-दिने चेतनासँग सम्बन्धित हुन्छ । विशुद्ध रूपमा त्याग गर्नुपर्ने कार्य 'दान' सँग केही प्राप्तिको आकांक्षालाई जोड्न पुग्नु दानको प्रकृति माथि छेडछाड गर्नु हो, तसर्थ दान तत्कालै विनिमयमा रूपान्तरित हुन पुगिने हो । प्रकृति समरूप नियमले यो बुझाउँदछ कि कुनै निश्चित उद्देश्य, लक्ष्य प्राप्तिका लागि आवश्यक आधार शर्त, अवस्था, क्षमता, वातावरण एवं त्यससँग सम्बन्धित सबै परिपक्व हुनुपर्दछ । जुन लक्ष्य-उद्देश्य प्राप्तिका लागि जुन-जुन पक्षहरूको दरकार हुने हो ती-ती सबै पूर्ण भए पश्चात् मात्र त्यसको प्राप्ति संभव छ भन्ने कुराको बोध प्रकृति समरूप नियमले गराउँदछ । यसलाई हामी यसरी हेरौं ! पानीलाई वाष्पमा परिवर्तन गर्न निश्चित तापक्रममा उमाल्ने क्रिया, वाष्पलाई पुनः तरल अवस्थामा ल्याउन निश्चित तापक्रममा चिसोपन ल्याउने क्रियाको पूर्ण अवस्थामा मात्र ती-ती कार्य संभव हुनेछ, अन्यथा त्यो संभव हुनेछैन । पानीलाई उमाल्न तापक्रममा वृद्धि गर्नु पानीको प्रकृति माथि गरिएको छेडछाड हो, वाष्पलाई तरल अवस्थामा ल्याउन चिस्याउने क्रिया वाष्पको प्रकृति माथि गरिएको छेडछाड हो । फलस्वरूप एक अवस्थाबाट अर्को अवस्थामा रूपान्तरित हुन पुगेको छ ।

मानिसका सरल वा जटिल, उद्देश्य अनुकूल वा अराजकतापूर्ण व्यवहार जुन कुनै कार्य प्रकृति साम्य वा प्रकृति माथिको छेडछाड बन्न सकिन्छ । कुन कार्य प्रकृति साम्य छ र कुन त्यसको विरुद्धमा छ यसलाई बुझ्न नसक्नुकै परिणाम हो प्रतिकूल परिवर्तन । मानिसको अधीनताबाट सर्वथा मुक्त स्वभाव हो परिवर्तन, तर यसलाई व्यक्तिको प्रयासले आफ्नो अनुकूल बनाउन सकिन्छ । मानिस सामान्यतः परिवर्तनको चाहना गर्ने प्राणी हो, उसले गर्ने परिवर्तनको चाहानामा इच्छाको मिश्रण हुने गर्छ र त्यो इच्छालाई अभद्रतापूर्वक बर्कसी मार्न दिनमा कार्य-कारणको भूमिका रहेको हुनेछ । कार्य-कारणले खेलिरहेको भूमिका ठम्याएर उद्देश्य अनुकूलको प्रकृति-प्रकृति अनुकूल व्यवहार गर्नको लागि आफ्नो स्वभाव-चरित्रलाई सही दिशातर्फ बढाउन धर्मले विविध नियमहरू निर्धारण गरेका हुन्छन् । ती-ती नियमहरूको औचित्य-आवश्यकता र महत्व ठम्याउन सक्ने क्षमताले परिवर्तनका लागि कार्य-कारणको योगदान पहिल्याउनेछ । यस विपरितको अवस्थामा पनि परिवर्तन गतिशील रहन्छनै तर त्यो विपरित दिशा तर्फ । यसर्थ, अनुकूल परिवर्तनका लागि कार्य-कारणको ज्ञान नितान्त आवश्यक हुनेगर्छ ।

क्रमशः ❖

श्वावलम्बी बन !

□ सत्यनारायण गोयन्का

नयाँ वर्षको सामूहिक साधनामा सम्मिलित भइरहेका छौं, अतः महत्व नयाँ वर्षको होइन, महत्व सामूहिक साधनाको हो। हाम्रो लागि प्रत्येक दिन नयाँ वर्ष भै हो। प्रत्येक क्षण, प्रतिक्षण नयाँ क्षण हो। प्रत्येक क्षणलाई महत्व दिनुपर्छ, साधनालाई महत्व दिनुपर्छ। आज सबैजना एउटै समूहमा बस्ने अवसर पायौं, त्यो राम्रो हो। भगवान्ले भन्नुभएको थियो- 'समग्गानं तपो सुखो' एकै समूहमा बसेर ध्यान गर्दा सुख हुन्छ। सुख के हो त ? जहाँ दुःख छैन, त्यही सुख हो। दुःख के हो त ? आफ्नो मनको विकार हरूबाट हुने दुःख। दुःखको कारण बाहिर-बाहिर खोज्दा-खोज्दा उमेर ढल्कन्छ। यी बाहिरी घटना होइन म भित्र छ, दुःख त म भित्र उत्पन्न हुन्छ भन्ने जव होश आउँछ, तब दुःख किन उत्पन्न भयो ? किन मैले विकार जगाएँ ? भन्ने थाहापाउँछ। जव विकार उत्पन्न हुन्छ, त्यसै क्षणमा दुःख उत्पन्न हुन्छ र विकार जगाउने स्वभावलाई पुष्ट गर्न थाल्छ। जीवनमा यस्तो परिस्थिति पटक-पटक आइरहन्छ, पटक-पटक विकार बनाइरहन्छ। आफ्नो दुःखको संवर्धन गर्दै रहन्छ।

दुःखको बाहिरको कारणलाई हटाउने प्रयास गर्नु भन्ने पनि यसमा कुनै दोष छैन। तर मुख्य कुरा भित्रको कारणलाई हटाउने प्रयास गर्नुपर्छ। विकार बनाउने भित्रको जुन स्वभाव छ, जस्तो कहिले कुनै कुरालाई लिएर विकार बनाउँछ त कहिले कुनै कुरालाई लिएर, सदा दुःखी भईरहने स्वभाव भइसक्यो। वास्तवमा चाहेको भने दुःखबाट मुक्ति हुन तर स्वभाव यस्तो बनायो कि जव जव सुखद् अनुभव भयो तब तब राग जगायो, आसक्ति जगायो र जव जव दुःख भयो द्वेष जगायो, यो क्रम क्रमशः चलीनैरहन्छ। रात-दिन चलिरहन्छ। गहिरो निन्द्रामा सुतेको छ भने पनि यदि शरीरमा कुनै दुखेको महसूस भएमा द्वेष गर्ने स्वभाव र सुखको महसूस भएमा राग गर्ने स्वभाव छ। चौबीसौं घण्टा यही स्वभाव छ। यस स्वभावलाई तोड्नको लागि नै विपश्यना हो। सजग रहेर हामी संवेदनाको अनुभव गर्दछौं- सुखद् छ कि दुःखद् छ अथवा असुखद्-अदुखद् संवेदना जस्तोसुकै भए पनि हामी कुनै विकार उत्पन्न गर्दैनौं विकार त धेरै जगाई सक्यौं। विकारको गुलाम रहेर कति जन्म विताइसक्यौं, थाहा छैन। अब यस जन्ममा पनि यही गुलामी बनिरहने ? हामी बडो भाग्यमानी भएर नै विपश्यना विद्या प्राप्त भएको छ, मुक्तिको मार्ग प्राप्त भएको छ। विकार जगाउने स्वभावबाट मुक्ति हुने मार्ग प्राप्त भएको छ, त्यसको सही तरीकाले उपयोग नगरे आफ्नै मुख्याई मात्र हुन्छ। यस मुखपनबाट बाहिर निस्कनु

पर्छ। विपश्यनाको शुद्ध स्वरूपलाई राम्ररी बुझेको छ भने यस्तो मुख्याई हुँदैन।

आफू भित्रको विकारसँग म स्वयं लड्नु पर्छ। मैलेनै विकारलाई हराउनु पर्छ, त्यसको खतम गर्नुपर्छ। यस्तो भनेर फेरि अहंकार बढाउने होइन। यदि हाम्रो हात मैलो भयो भने हामी तुरुन्त हात धोएर सफा गर्छौं। यसमा अहंकारको कुरै आउँदैन। मैलो हात धोएर पखाल्यौं, शरीर फोहर थियो धोयो, पखाल्यौं काम सक्यो। आफ्नो फोहर सफा गर्ने जिम्मेवारी त आफ्नै हो नि अरु कसले गरिदिन्छ ? ठीक यस्तै प्रकारले मन मैलो भएको छ, त्यसको सफा पनि म स्वयंले गर्नुपर्छ। यो मेरो जिम्मेवारी हो। यहाँ अहंकारको कुनै कुरै छैन।

प्रत्येक साधकले यो कुरा राम्ररी बुझ्नु पर्छ कि आफ्नो मन मैलो गर्नुमा दोष आफ्नै हो। कोही बाहिरको व्यक्तिले, कोही अदृश्य सत्ताले मेरो मन मैलो गरिदिएको होइन। अदृश्य शक्तिहरूको के काम कि आएर मानिसहरूको मन मैलो गरिदिउनु ? उनीहरूलाई दुःखी बनाउँदै जानु ? हाम्रो आफ्नो दोष हो। मन मैलो बनाउँदै रह्यौं होश नै थिएन। अब हामीले बुझिसकेका छौं अतः अब नयाँ मैलो बनाउँदैनौं र पुरानो मैलो पखालिदै जाऊं, पखालिदै जाऊं र दुःखबाट बाहिर निकलिदै जाऊं। बन्धनहरूबाट बाहिर निस्कदै जाऊं। यसरी मुक्ति मार्गमा पाईला-पाईला अगाडि बढ्दै जाऊं। यो प्रकृतिको नियम हो, विश्वको नियम हो। यसैलाई पहिला ऋत भनिन्थ्यो, धर्मको नियम भनिन्थ्यो। यो धर्मको नियम हो कि मन मैलो गर्ने वित्तिकै दुःखी हुन्छ। मैलो हटायौं भने दुःखबाट मुक्ति हुन्छ, सुख प्राप्त हुन्छ। यस नियमलाई कसैले बदल्न सक्दैन। प्रकृतिको यो नियम अटूट छ। मैले दुःखको बीऊ रोपेको छु भने दुःख त उम्रिन्छ नै। यदि सुखको बीऊ रोपेको छु भने अवश्य सुख उम्रिन्छ नै। यति सरल कुरा छ यसलाई पनि बिसर्ने। यसरी बिसर्एर नै भारत देशबाट विपश्यना विद्या विनाश भयो। यसरी विद्या लोप हुनुमा धेरै कारणहरू छन् तर एउटा कारण चाहिँ मेरो दुःखको विनाश अरु कसैले गरिदिला, मलाई कसैले मुक्त गरिदिला, कसैले कृपा गरिदिला भनेर बस्नु हो।

कसैको कृपा तिमीमा नै किन हुन्छ ? अरुमा किन हुँदैन ? धोका नै धोकामा सारा जीवन सिद्धिन्छ। सायद सबै दुःखीलाई मुक्त गरिदिने उनमा त्यति शक्ति थिएन। उनलाई हजार सर्वशक्तिमान भने पनि त्यति शक्ति छैन, वा शक्ति भएपनि सबैलाई मुक्त गरिदिने करुणा छैन। करुणा जाग्यो भने सारा संसारका प्राणीहरूको दुःख मिटाई दिन्छ। तर सोचेर हेर, यस्तो कहिल्यै भएन। यस्तो

हुनै सकदैन । आफ्नो कल्पनामा डुवेर वास्तविक धर्मलाई त विर्सिसक्यो । कसैले गरिदेला भन्ने भरमा वस्ने वानी परेको छ । कसैको खुशामद गरेर, कसैको प्रशंसा गरेर, कसैको वढाई-चढाई गरेर वा उसको भक्ति गरेको कारण प्रशान्त भएर कसैले मुक्त गरिदेला भन्ने सोचाई छ । एकपल्ट सोचेर हेरौं कि त्यो कस्तो होला जस्लाई आफ्नो प्रशंसा गरोस् भन्ने चाहन्छ, सबै मिलेर मेरो गीत गाओस् भन्ने चाहन्छ, तब मात्र म सबैलाई मुक्त गरी दिन्छु भन्छ । तर यस्तो कहीं हुँदैन, यस्तो त सोचन नै बन्द गरौं । अब सोचौं कि यो मेरै जिम्मेवारी हो, मेरो मैलो म आफैले पखाल्नु पर्छ । कसैले कृपा गरेर, करूणा गरेर हामीलाई सफा गर्ने वाटो त पहिल्याई दियो ।

मानिसहरू बुझ्न थालेका छन् कि हामी स्वयं मुक्त हुनुपर्छ, र प्रकृतिको जुन नियम छ अथवा परमात्माको जुन नियम छ, त्यस अनुसार जीवन ढाल्न सिक्यौं भने धर्मको मार्गमा त पच्यो । विस्तारै मुक्तिको मार्गमा अगाडि बढ्न थाल्छ । सबै मानिसहरूले यसरी बुझ्न थाले भने पुरोहितहरूको भूँई भास्सिन थाल्छ कि अब हामीलाई कस्ले वास्ता गर्ने ? यिनीहरू त आफू स्वयं टर्ने विचार गर्छन् । तब हाम्रो के जरूर त भयो ? तब उनीहरू यस्तो प्रचार गर्छन्- "अरे तिमीहरू वडो दुर्बल छौ, अशक्त छौ, आफै कसरी मुक्त हुन सक्छौ ? यस्तो सोच्दै नसोच, आज हामी तिमीहरूलाई विभिन्न कर्मकाण्ड गराएर सारा पाप पखालिदिन्छौ । हामी तिम्रो लागि यो पूजा गराइदिन्छौ, सारा पाप पखालिन्छ ।" "अहो यो त धेरै सरल मार्ग भयो । यति धेरै मिहेनत गर्नु पनि परेन, विपश्यना गर, मनलाई वशमा राख मिहेनत गर ! अहो, यति धेरै त म गर्न सकिदैन । यिनीहरू मेरो लागि यति धेरै गरिदिन्छ, म माथि कृपा गरिदिन्छ, मलाई मुक्त गरिदिन्छ ।" एकजना व्यापारीले नाफा कमाउन कति छल-कपट गर्छ ? विचरा पुरोहितलाई मात्र किन दोष दिने ? हामी आफै सोच्नु पर्छ, कि कसैको छलमा नपरुं । अलिकति सोचेर हेरौं कि यस्तो कसरी हुन सक्छ ? कसैले गरिदिन्छ भने सबैको लागि किन गरिदिदैन ? यति धेरै मानिसहरू किन दुःखी छन् ? प्रार्थना गर्ने सबैलाई दुःखबाट विमुक्त किन गरिदिदैन ? यस्तो नसोचेकोले बुझ्न सकेन र आफूलाई सुधार्न सकेन ।

कोही यस्तो थान्छ कि संसार बनाउने कोही ईश्वर छ, कोही परमात्मा छ र उसैले यो सबै नियम बनायो । अतः उसलाई खुसी पार्नको लागि यी सबै नियम पालन गर्छु र उनलाई खुसी पार्छु । उनको नियम तोड्छु र उसलाई खुसी पार्छु । जस्तो कि पहिला राज्यको कुनै नियम बिगायौं र ठानेदारलाई घुस खुवाएर काम गरायो । हामीले पनि ईश्वरलाई यस्तै घुसखोर बनायौं । धर्म डुब्दै गयो । यी पुरोहितको हातमा धर्म त भन विग्रिदै गयो । अब त होश मां आज, यसबाट बाहिर निस्क । कसैकोप्रति पनि घृणा गर्ने होइन, कसैकोप्रति पनि द्वेष छैन हामी

आफूले आफूलाई सम्हालौं, आफूलाई बचाऔं । विस्तारै पुरोहितहरू पनि बुझ्न थाल्छन् कि हामीले यो गलत वाटो अपनायौं, उनीहरू पनि बदलिन्छ । सारा समाज बदल्नेछ । पहिला आफूलाई बदल्नु पर्छ, पछि समाज बदल्दै जान्छ ।

जस्तो मैले भनें कि भारतको यो विद्या कसरी नष्ट भयो ? किनकि यो पुरोहितको हातमा पुग्यो । यसको अर्थ कुनै एउटा सम्प्रदायको पुरोहित होइन । पुरोहित त पुरोहित हो । यस परम्परामा पनि पुरोहितहरूले यही गरे । "आऊ हामी यो कर्मकाण्ड गर्छौं, तिमीहरूलाई मैत्री दिन्छौं । तिमीहरू पापबाट मुक्त हुनेछौं ।" धर्म पहिला जसरी डुवेको थियो त्यसैगरी अब पनि डुब्नेछ । अतः जो जो समझदार साधक छ, जो जो सिकाउनेहरू छन् उनीहरू सबै सजग रहनुपर्छ । आफ्नो अहंकारलाई हटाई विनम्रभावले व्यवहार गरेर धर्मलाई जीवित राख्नु पर्छ । धेरै भन्दा धेरै मानिसहरूको कल्याण गर्नको लागि यसलाई शूद्र राख्नु पर्छ । यो कुरा सबैले बुझ्नु पच्यो, यो कुरा जति फलियो त्यति सबैको मंगल हुन्छ, कल्याण हुन्छ । सारा दुःखी व्यक्तिहरूका लागि कल्याणको मार्ग खोल्नेछ । जो जो यस मार्गमा अधि बढ्छ उसको कल्याण हुन्छ । वाटो त वाकी रहन्छ । नभएर वाटो पनि विस्तारै खतम भएर जान्छ । "कसैले मुक्त गरिदिन्छ हामी किन मिहेनत गर्ने ? दश दिन शिविरमा जानु पर्छ, त्यहाँ मौन रहनु पर्छ । साँझ खान पाउदैन । किन जाने वेकारमा ? नजाने हामी । यो छुँदैछ नि । यो यही वसेर मैत्री दिन्छ, हामी त मुक्त भइहाल्छ नि " भन्ने सोच थाल्छ । मलाई लाग्छ यस्तो दूदशा पनि अवश्य आउनेछ । केही पागल मानिसहरूले यस्तो अवश्य गर्ने छन् । तर जो जो बुझ्ककड विपश्यी व्यक्तिहरू छन् कमसेकम उनीहरूले त यस मूर्खपनलाई प्रोत्साहन दिनु हुँदैन । आफ्नो भलोको लागि र अरुको भलोको लागि पनि पुरोहित गरी विपश्यनामा आउन नपाओस् । यसको लागि खूब सजग भएमा नै कल्याण हुनेछ ।

यो अनमोल रत्न जुन हामीलाई प्राप्त भएको छ । यसबाट हामीलाई यति धेरै फाइदा भएको छ । यस्तै अरुलाई पनि बढी भन्दा बढी लाभ होस् । संसारमा यति धेरै दुःखी मानिसहरू छन्, उनीहरूले सही मार्ग पाउन सकून् । उनीहरू पनि आफ्नो मिहेनतले, आफ्नो प्रयत्नले, परिश्रमले दुःखबाट बाहिर निस्कने मार्ग पाउन सकून् । यस्तो भाव नै कल्याणको भाव हो । यदि यस्तो भाव छैन "मेरो लागि कसैले गरिदिन्छ" भन्ने भाव जति-जति फैलियो त्यति-त्यति धर्मको हास हुन्छ, धर्मको हानी हुन्छ । यदि भाव खूब जागोस् । धर्म शुद्ध रूपमा दीर्घायु रहोस् । सबैको मंगल होस् । सबैको कल्याण होस् । सबैको स्वस्ति-मुक्ति होस् ! भवतु सब्व मङ्गलं ।

(साभार : विपश्यना, मंसिर पूर्णिमा-२००३)

अविद्या र अपोह सिद्धान्त

□ आचार्य श्रीधर राणा

अविद्या भनेको अर्हत अथवा बुद्ध वन्नुभन्दा अघि नष्टहुने सबभन्दा अन्तिम संयोजन हो । यो दशौं भूमि सम्मका बोधिसत्वहरूमा पनि अत्यन्त सूक्ष्म तहमा हुन्छ । अविद्या एक अत्यन्त वृहत् विषय हो र बुद्धधर्ममा ज्यादै नै महत्त्वपूर्ण हुन्छ । यहाँ यो अविद्यालाई सतहबाट छुने काम मात्र गरिने छ ।

सर्वप्रथम अविद्या भनेको के हो ? सामान्य जनसाधारणको भाषामा भन्दाखेरि 'न जान्नु' पनि अविद्या हो र गलत या उल्टो जान्नु पनि अविद्या हो । कहिले काहिं अविद्यालाई मोह या अज्ञानको पर्यायवाची शब्दको रूपमा पनि परिभाषित गरिन्छ ।

बसुवन्धुको 'त्रिशिका' अनुसार "तत्रालयस्वरूपे संभूठ" भनेर बताइएको छ । अर्थात् आलयको स्वरूपमा भ्रममा परेको या थाहा नपाएको नै अविद्या हो । आलय विज्ञान भन्ने अवधारणा विज्ञानवादीले मात्र प्रयोग गर्छन् र अन्य माध्यमिक, वैभाषिक, सौत्रान्तिक या थेरवादले प्रयोग गर्दैनन् । यहाँ चित्तको स्पष्टता (थाहा पाउने गुण) लाई आलय भनिन्छ । त्यसैले माथिको वाक्यको तात्पर्य हुन्छ- "चित्तको थाहा पाउने गुण (स्वभाव) को यथार्थ स्वरूपलाई नचिन्नु या त्यसमा भ्रान्ति हुनु ।" त्यसको मतलब हो चित्तको त्यो थाहा पाउने गुणलाई आत्मा, नित्य, शाश्वत आदि सम्झनु । वेदान्तमा ठीक यसैलाई सिकाइएको हुन्छ र ज्ञान मानिन्छ । परन्तु बुद्धधर्मको योगाचार प्रणालीमा यसैलाई अविद्या भनिन्छ ।

पालि अभिधर्मार्थ संग्रह (अभिधम्मत्थसंगहो) का अनुसार "न विदन्तीति अविज्जा" जे ले जान्दैन, त्यो अविद्या हो । अविद्या स्वयंले पनि जान्दैन र यसले सम्प्रयुक्त भएको

चैचसिक या त्यसले युक्त भएको पुद्गल (व्यक्ति) लाई पनि जान्नुपर्ने कुरा जान्न दिदैन । त्यसैले त्यहाँ जान्नु पर्ने कुराको ज्ञान हुँदैन । अविद्याले जान्नको लागि छेक्ने प्रमुख आठ कुराहरू छन् । ती हुन् : १) चार आर्य सत्य २) पूर्वान्त, अपरान्त, पूर्वान्तापरान्त, प्रतीत्य समुत्पाद ।

त्यसकारण यी आठ कुरालाई नजान्नु या यिनीहरूको विषयमा भ्रान्ति हुनु या गलत किसिमका विश्वास, विचार, धारणा, दृष्टि आदि हुनु नै अविद्या हो । ती मध्ये त्रिधातुका सबै नाम- रूपहरू दुःख हुन् भन्ने नजान्नु आर्यसत्य मध्ये पहिलो 'दुःख आर्यसत्य' हो । यहाँ जान्नु पनि तीन तहबाटै हुन्छ । श्रुतमय, चिन्तामय र भावनामय तहबाट जान्नु । यसको अर्थ आधिकारिक गुरुबाट सम्यक् शिक्षाहरू सुनेर, अध्ययन गरेर जान्नु हो । परन्तु आजभोलि पुस्तकहरूको अध्ययन गरेर पनि जान्न सकिन्छ । तर श्रुतमयी जस्तै ती पुस्तकहरू पनि परम्पराबाट आएका आधिकारिक व्यक्ति या निकायबाट लेखिएको हुनुपर्छ र योग्यता नपुगेका व्यक्तिहरूले लेखेको भरपर्दो हुँदैन ।

चिन्तामयी प्रज्ञा भनेको आफूले जे सुनिएको हो, जे पढिएको हो त्यसको वारेमा विश्लेषण गर्ने, खोतल्ने, मनन गर्ने र अक्षरशः विचार गर्ने प्रज्ञा हो जसबाट त्यो तथ्यको वारेमा स्वयं आफै अनुभव गरिन्छ या बुझिन्छ ।

भावनामय ज्ञान या भावनामयी प्रज्ञा भनेको सोभै निर्विकल्प रूपमा साक्षत्कार गर्नु हो । यो पनि चिन्तामय तहबाट जे निश्चय भएको छ, त्यसैलाई भावनाको माध्यमबाट मात्र गर्न सकिन्छ । त्यसैले यदि कुनैपनि चिन्तामयी तहको प्रज्ञा विकास भएको छैन भने साँच्चिकै भावनामयी प्रज्ञाको विकास हुनसक्दैन । त्यसकारण भावना

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd

Head Office : Ward No. 16, Vanasthali, Branch Office : Ward No. 24, Wotu Tole

भनेको केवल एक प्रकारको या कुनै प्रकारको ध्यान गर्ने मात्र होइन। यो त चिन्तामयी तहमा जुन कुरामा आइपुगेको थियो त्यसमै मात्र हुन्छ। सही विपश्यनाको लक्षण यही हो। तर शमथ खालका ध्यान विधिहरूमा यो लागू हुनु आवश्यक हुँदैन।

यसरी सम्पूर्ण त्रिधातु भरिका नाम रूपलाई दुःख हुन् भन्ने ज्ञान हुन रोकावट गर्छ, अर्थात् 'दुःख सत्य' को ज्ञानलाई छेक्छ, त्यो 'दुःख सत्य' सँग सम्बन्धित अविद्या हो। त्यस्तै तृष्णा नै दुःखको कारण हो भन्ने ज्ञान हुन अर्थात् समुदय सत्यको ज्ञान हुन रोकावट गर्छ, त्यो दोस्रो आर्यसत्य 'समुदय सत्य' सँग सम्बन्धित अविद्या हो। त्यसै गरी जे ले निर्वाण नै दुःख निरोध हो भन्ने देख्छ, बुझ्छ र ज्ञान गर्नमा रोकावट हुन्छ, त्यही नै तेस्रो आर्यसत्य 'निरोध सत्य' सँग सम्बन्धित अविद्या हो। अन्तमा जे ले आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग मात्र दुःख निरोध गर्ने मार्ग (एकायनो मगगो) हो भन्ने जान्छ, बुझ्छ नदिएर अन्योल र सन्देहमा पारिरहन्छ, त्यो नै 'मार्ग सत्य' सँग सम्बन्धित अविद्या हो। पालि सुक्तहरूमा बताइने चार तहको अविद्या यीनै हुन्। अभिधम्ममा अन्य चार प्रकारका रोकावटलाई पनि समावेश गरिएको छ। १) पूर्वान्त २) अपरान्त, ३) पूर्वापरान्त, ४) प्रतीत्य समुत्पाद।

केही व्यक्तिले के सोच्छन् भने यो संसार अधि कुनै समयमा ईश्वरले सृष्टि गरेपछि सुरु भएको हो। उनीहरूको सोचाइमा के हुन्छ भने त्यो भन्दा अगाडि यो संसार थिएन। जुन अविद्याले उनीहरूलाई यस्तो भ्रान्ति सिर्जना गरिराखेको हुन्छ र यस्तो विश्वास गर्ने बनाएको हुन्छ, त्यसलाई पूर्वान्तसँग सम्बन्धित अविद्या भन्छन्। यसले पूर्वान्त सम्बन्धी ज्ञानलाई/बुझाइलाई धमिल्याएको हुन्छ।

केही व्यक्तिले संसार अनादि छ भन्ने विश्वास त गर्छन् परन्तु संसार अन्त (अन्त्य नहुने) पनि छ भन्ने चाहिँ विश्वास गर्दैनन्। उनीहरूको सोचाइमा मृत्युपछि संसारको अन्त हुन्छ भन्ने हुन्छ। यो नै त्यो अविद्या या मोह हो जसले अपरान्त (अपर+अन्त) को बुझाइलाई अवरोध गरेको हुन्छ।

केही व्यक्तिले विश्वास गर्दैनन् कि पहिले पनि जीवन थियो र पछि पनि जीवन हुनेछ। उनीहरूको सोचाइमा जीवन आकस्मिक रूपमा (accidentally) आएको हो र मरेपछि पूर्ण रूपमा अन्त हुन्छ। यो पूर्वापरान्तलाई नजान्नुसँग सम्बन्धित अविद्या हो। पूर्वान्त, अपरान्त र पूर्वापरान्त भनेको जगत र आफू दुवैको अस्तित्वसँग सम्बन्धित कुरा हुन्। जव यी मध्ये कुनै या

सवैसँग सम्बन्धित ज्ञान ढाकिन्छ या आवृत हुन्छ, तब द्वादश निदान या द्वादशाङ्ग प्रतीत्यसमुत्पाद चक्रको ज्ञान, बुझाइ या देखाई स्वतः सिद्ध ढाकिन्छ। यसरी १२ निदानलाई बुझ्ने, देख्ने कुरालाई आवरण गर्ने (ढाक्ने) अविद्या प्रतीत्यसमुत्पादसँग सम्बन्धित अविद्या हो। पालि अभिधम्म र सुत्तन्तमा यस्तो हिसावले अविद्यालाई परिभाषित गरिएको हुन्छ।

माध्यमिकको अनुसार अविद्या भनेको सम्पूर्ण धर्महरूलाई निःस्वभाव या निष्प्रपञ्च स्वरूपको नदेखेर स्वभावसिद्ध देख्नु हो। यो विशेष गरेर आत्मा र आत्मग्राह सँग सम्बन्धित छ। यदि हामीले योगाचार, वैभाषिक, थेरवाद र माध्यमिकका परिभाषाहरूलाई विवेचना गर्नु भन्ने आपसमा विरोधाभास पाउने छैनौं। कुनै पनि एउटालाई लिँदा अर्कोको तात्पर्य त्यसमै निस्कन्छ। भिन्नता केवल कुन कुरालाई बढी जोड दिइएको छ भन्ने कुराको मात्र हो। यो जोड पनि कुन शैलीले विपश्यना गरिन्छ त्यसमा आधारित हुन्छ। उदाहरणको लागि, यदि तपाइलाई चार आर्यसत्यको अनुभूतिबाटै ज्ञान भएको छैन भन्नु र सुख ठानेको कुरा वास्तवमा दुःख रहेछ, नित्य भन्ने ठानेको कुरा वास्तवमा अनित्य रहेछ, आत्मा भनेर आफूले ठानेको कुरा अनात्मा रहेछ भन्ने ज्ञान छैन भन्नु एउटै कुरा हो।

त्यसको तात्पर्य हुन्छ आलय विज्ञानलाई 'आत्मा' भनेर गरिन्छ, जसको अर्थ फेरि यही हुन आउँछ कि आलय विज्ञानलाई हामीले स्वभावसिद्ध, इत्यादि देख्ने/बुझ्ने/ठान्ने गरिन्छ। त्यस्तै हामीले सबै धर्महरूलाई स्वभावसिद्ध देख्यौं भने आलय विज्ञान (चित्तको थाहा पाउने क्षमता) लाई पनि स्वभावसिद्ध देख्यौं। यदि यो आलय विज्ञानलाई स्वभावसिद्ध देख्यौं भने त्यो नै त्यसलाई 'आत्मा' को रूपमा देख्नु/बुझ्नु विश्वास गर्नु हो। चित्तको थाहा पाउने क्षमतालाई आत्माको रूपमा देख्नु/विश्वास गर्नु नै दुःखलाई नजान्नु हो, दुःखको कारण या जरोलाई नबुझ्नु हो। यदि दुःख र दुःखको कारणलाई जानिएन भने दुःख निरोधको मार्ग पनि थाहा पाइदैन र वास्तविक दुःख निरोधको अवस्था पनि थाहा हुँदैन। यसरी यदि चार आर्य सत्यको ज्ञान नै ढाकियो भने १२ निदानको बारेमा पनि ज्ञान छेकिन्छ र यदि १२ निदान ज्ञान अवरुद्ध भयो भने चार आर्य सत्यको ज्ञान पनि ढाकिन्छ। यदि चार आर्य सत्य १२ निदानको ज्ञान नै ढाकियो भने चित्तको थाहा पाउने क्षमता (आलय विज्ञान) लगायत सबै धर्महरूमा स्वभावसिद्धता देखिन्छ। यदि १२ निदानको ज्ञान छेकिएको छ भने पूवास्त, अपरान्त

र पूर्वपरान्तको ज्ञान पनि अवरुद्ध हुन्छ। यदि पूर्वान्त..... भने १२ निदानको ज्ञान पनि अवरुद्ध भएको हुन्छ।

यदि १२ निदानलाई बुझ्न/अनुभव गर्न सकिएन भने सम्पूर्ण धर्महरू प्रतीत्य समुत्पाद हुन् भन्ने देख्न पनि सकिन्न जसको अर्थ तिनीहरूलाई स्वभावसिद्ध देख्नु नै हो। त्यसबाट यो पनि बुझिन्छ कि आलय विज्ञानलाई पनि 'आत्मा' को रूपमा देखिन्छ। यी सबै कुराहरूलाई वैभाषिकहरूले भनेको 'नजान्नु' (जे जान्नु पर्थ्यो) र 'गलत तरीकाले जान्नु (जे जानिएको छ) ले सारांशमा व्यक्त गर्छ।

यो माथिको विश्लेषणबाट स्पष्ट हुन्छ कि विद्या-अविद्या, चार आर्य सत्य र द्वादश निदान, पुनर्जन्म-कर्म, स्वभावसिद्ध-निस्वभावसिद्ध, आत्मा-अनात्मा, नित्य-अनित्य, दुःख-सुख (त्रिलक्षण) आदि आपसमा अत्यन्त नजीकबाट सम्बन्धित रहेछन्। फेरि यी सबै कुरा पञ्च स्कन्ध, द्वादश आयतन, अष्टादश धातु आदिको ठीक या वेठीक बुझाईसँग अत्यन्त नजीकबाट सम्बन्धित छन्। चार आर्यसत्य (विशेष गरी समुदय सत्य) नबुझ्नु द्वादश निदानलाई साधकले जीवन्त रूपमा अनुभवबाट बुझ्न नसक्नु हो। त्यसलाई (१२ निदान) नबुझ्नु पञ्चस्कन्ध, द्वादश आयतन, अष्टादश धातु आदिको हाम्रो दैनिक जीवनसँग सम्बन्ध थाहा नपाउनु हो। सबै धर्म हेतु र प्रत्ययबाट उत्पन्न हुन्छन् भन्ने नजान्नु नै संसार अनादि छ भन्ने नजान्नु हो। संसार अनादि छ भन्ने नजान्नु नै पूर्वजन्महरू अनादि छन् भन्ने नजान्नु हो। यी सबै कुराहरू नजान्नु यसबाट वाहिर निस्कने उपायहरू नजान्नु हो अर्थात् साँच्चिकै दुःख-निरोध-गामी-मार्ग नबुझ्नु हो। यसको तात्पर्य हुन्छ आफूसँग मार्गामार्ग ज्ञानलाई छेक्ने अविद्या रहेछ।

त्यसैले मार्ग भनेको कुनै एउटा कुनामा बसेर आसन कसेर ध्यान गर्ने/मन्त्र जपे भन्ने मात्र होइन। यो त सम्यक् दृष्टि सहित भएर सम्यक् दृष्टिमा भावना गर्नु हो। जब हामी सम्यक् दृष्टि भन्छौं तब माथि बताइएका सबै कुराहरू (त्रिलक्षण, द्वादश निदान, पञ्च स्कन्ध कर्म.....) को कुरा स्वतः आउँछ। आर्य आष्टाङ्गिक मार्गमा पनि सबभन्दा पहिले सम्यक् दृष्टिबाटै सुरु हुन्छ र यही नै पहिलो अङ्ग हो। त्यसकारण धेरैवाद, वैभाषिक, माध्यमिक, योगाचार आदिले दिने अविद्याको परिभाषा आपसमा सम्बन्धित छन् र वास्तवमै त्यति भिन्दै खालका परिभाषाहरू होइनन्।

यी सबैको तात्पर्यबाट यो कुरा थाहा हुन्छ कि प्रज्ञा भनेको के हो? भन्ने बुझिएन भने यो अवस्थामा प्रज्ञा विमुक्ति र चेतो विमुक्ति भनेका के हुन्? छुट्याउन

सकिदैन। त्यसैले फेरि जनाउँछ कि 'मार्ग' के हो र अमार्ग के हो भन्ने कुरा थाहा रहेनछ। जसको मतलब हुन्छ ३७ बोधिपक्षिय धर्मको बारेमा थाहा रहेनछ। ३७ बोधिपक्षिय धर्म थाहा छैन भने सप्त बोध्यङ्गको बारेमा पनि थाहा हुँदैन। सप्त बोध्यङ्ग जानिएन भने बौद्ध प्राणालीमा बोधि भनेको के हो भन्ने पनि थाहा हुँदैन। त्यसको तात्पर्य हो 'निरोध सत्य' थाहाछैन जसले जनाउँछ कि 'समुदय सत्य' पनि थाहा रहेनछ। त्यसको मतलब 'दुःख सत्य' पनि थाहा रहेनछ। फेरि यसले त्यही जनाउँछ कि 'मार्ग सत्य' नै थाहा रहेनछ र मार्ग अमार्गको बीचमा भेद गर्न सकिएको छैन।

यही प्रयोजनले गर्दा अरु सबै अवोद्ध दृष्टि, मार्गहरूलाई विस्तृत रूपमा उजागर गर्दै खण्डन गर्नुपर्ने हुन्छ। यो उनीहरूलाई आलोचन गर्ने प्रयोजन नभएर हामीलाई ती बौद्ध सम्यक् दृष्टि होइनन् भन्ने बुझ्न मद्दत होस् भन्ने प्रयोजन हो। त्यो सम्यक् मार्गकै हिस्सा हो।

धेरै मानिसहरूले खण्डनको प्रयोजन र महत्त्व नबुझे गरेको पाइन्छ। सर्वप्रथम त खण्डन भनेको आलोचना नै होइन। खण्डनको प्रयोजन आफ्नो दृष्टि के हो र के के आफ्नो दृष्टि होइनन् भन्ने छुट्याउनु हो। यदि आफ्नो दृष्टि मात्र सुरुमै बताइयो र अरुका दृष्टिलाई क्रमशः खण्डन गरिएन भने नव आगन्तुक साधकहरूलाई र अन्यलाई दृष्टि खिचडी बनाउन अत्यन्त सजिलो हुन्छ। त्यही भएर अरुका दृष्टिलाई आफ्नो दृष्टिबाट छुट्याउन र तिनीहरूलाई युक्ति एवं आगम र शास्त्रहरूको माध्यमबाट मिथ्यासिद्ध गर्न अति नै आवश्यक हुन्छ। नौसिकाहरूलाई उस्तै शब्द प्रयोग गर्ने या जस्तो लाग्ने खालका दृष्टिको बारेमा सुन्ने वित्तिकै सन्देहमा फँस्यै समयको बर्बादी नपरोस्। त्यही भएर बुद्धधर्म, हिन्दूधर्म, र जैनधर्ममा समेत भ्रममा पार्ने सबै कुराहरू प्रस्टयाई सकेपछि मात्र आफ्नो दृष्टिलाई बताउन निकै लामो ऐतिहासिक परम्परा छ। यहाँ पनि त्यसैको अनुसरण गरेका हौं ताकि बौद्ध र वेदान्तको खिचडी, बौद्ध र रजनीशको खिचडी, बौद्ध र कृष्णमूर्तिको खिचडी.... आदि नराम्रो ककटेल बनाउनबाट जोगियोस्।

कुनै कुरा, वस्तु, विचार आदिलाई ठीक-ठीक तरीकाले पूर्ण रूपमा जान्नको लागि के के कुरा त्यो होइनन् भन्ने पनि पूर्ण रूपमा र ठीक-ठीक तरीकाले जान्नु आवश्यक हुन्छ। यसरी जानिने प्रकृत्यालाई बौद्ध प्रमाणशास्त्रको भाषामा 'अपोह' को सिद्धान्त भन्दछन्।

अनुवाद : नारायण प्रसार रिजाल
संकलन : विजय सर्गः

धार्मिकता के हो ?

□ डा.पानबहादुर क्षेत्री
विराटनगर

आजकल संसारभरी लेबल लगाउने होड चलेको छ, त्यो चाहे धार्मिक होस् वा चाहे राजनीतिक होस्। जब हामी अध्यात्मिकता वा धार्मिकताको कुरा गर्छौं, यो त्यति सजिलो विषय होइन। धार्मिक हुनको लागि केवल कुनै एउटा सम्प्रदाय (हिन्दू, बौद्ध, मुसलमान, क्रिष्चियन आदि) को लेबल लगाउँदैमा वा कुनै सम्प्रदायमा जन्मलिनै वित्तिकै हुने होइन। साथै अन्धो धार्मिक कट्टरता पनि सही मानेमा धार्मिकता होइन। यसले व्यक्तिभित्र भएको अध्यात्मको ज्योतिलाई बल्न दिदैन। जबसम्म हामी धर्मको सही अर्थ र मर्म बुझ्न सक्दैनौं तबसम्म हामी धार्मिक बन्न सक्दैनौं। तसर्थ धार्मिक हुनको लागि सबभन्दा पहिले हामीले आफूलाई चिन्न सक्नुपर्दछ। जबसम्म हामीले आफूले आफूलाई चिन्न सक्दैनौं तबसम्म हामी अरुलाई पनि चिन्न सक्दैनौं। आफूभित्र भएका मानवीय विकारहरू जस्तै काम, क्रोध, लोभ, मोह, द्वेष, ईर्ष्या, आदिलाई चिन्न सक्नु पर्दछ। हाम्रो शत्रु बाहिर होइन, हामी भित्रै छ। माथि उल्लेखित विकारहरू नै हाम्रा आफ्नै शत्रु हुन्। श्रीमद्भागवत गीतामा भनिएको छ- 'तिमी नै तिम्रो मित्र हो-र शत्रु पनि'। त्यसैगरी भगवान् बुद्धले भन्नु भएको छ- "मानिस नै आफ्नो सम्पूर्ण कर्मको लागि जिम्मेवार छ। आज ऊ जे छ त्यो हिजोको उसको कर्मको फल हो र भोलि ऊ जे हुनेछ, त्यसलाई उसको वर्तमानको कर्मले निर्धारण गर्ने छ। तसर्थ मानिसका हरेक कर्महरूनै बीज हुन् जसले पछि फल दिनेछ।"

जसरी खिया फलामवाटै उत्पन्न हुन्छ र फलामलाईनै नष्ट गर्दछ, त्यसैगरी यी मानवीय विकारहरू पनि हाम्रै सोचाइहरूवाट पैदा हुन्छन् र हामीलाईनै नष्ट गर्दछन्।

हाम्रा हरेक कर्महरूको उद्गमस्थल हाम्रो विचार मननै हो। राम्रा विचार, नराम्रा विचार हामीवाटै उत्पन्न हुन्छन्। राम्रो विचारहरूले राम्रो परिणाम दिन्छ र नराम्रा विचारहरूले क्षणिक सुख दिन सक्ला तर कालान्तरमा यसको परिणति दुःखद नै हुने छ। हामीमा सामान्यतया के धारणा पाइन्छ भने नराम्रा विचारका कारण कुनै दूर्घटना हुन गयो भने ईश्वरले नै नराम्रो बुद्धि हालिदिएको कारण सो घटना हुन पुगेको हो। यसले के देखाउँछ भने हामी हाम्रो पाप कर्मको लागि पनि ईश्वरलाई दोष दिन पछ्याडि पर्दैनौं। यो कस्तो विडम्बना! पापकर्म हामी गर्ने अनि दोष जति ईश्वरलाई थोपर्ने। राम्रा कर्म गर्छौं भने हामी वर्गका साथ भन्छौं कि यो मैले गरेको हुँ। यतिखेरचै हामी यो भन्दैनौं कि यी राम्रा कर्महरू मैले ईश्वरको आज्ञाले गरेको हुँ।

हामी भित्र मानवीय विकारहरू जरा गाडेर बस्नुको कारण हाम्रो अज्ञानता हो। तिनै विकारहरूवाट नै हामी संचालित छौं। यदि यस्ता विकारहरूलाई ज्ञानरूपी तरवारले एक एक गरी काट्दै लगेर हामीभित्र दान, प्रेम, मैत्री, करुणा, दया, धैर्यता, संयम, क्षमा जस्ता भावनाहरूको विकास गर्न सकेमात्र हामीमा धार्मिक भावना पैदा

पाटन फाइनेन्स कम्पनी लि.

मानभवन, ललितपुर

फोन : ५५३९४७५, ५५५११०२

फ्याक्स : ५५४४२०६

G.P.O. Box : 8975, EPC 2285

E-mail : pfinance@wlink.com.np

निक्षेपमा व्याजदर

अवधि	३३ महिनामा व्याज लिएमा	एकमुष्ट व्याज लिएमा
३ महिना	-	६.७५%
६ महिना	-	७.२५%
१ वर्ष	८.००%	८.५०%
२ वर्ष	८.५०%	९.००%
३ वर्ष	९.००%	९.५०%
४ वर्ष	९.५०%	१०.००%

हुनसक्छ । यस्तो भावनाको विकास गर्नसकेमात्र भगवान् बुद्धले भन्नुभएको जस्तै हामीमा सम्यक् दृष्टि, सम्यक् विचार पैदा भई सम्यक् आजिविका, सम्यक् कर्म गर्न सक्ने हुनेछौं र गीतामा भनिए जस्तै समभावको भावना जागृत भई हामीले ज्ञानी पुरुष, गाई, कुकुर, चण्डालमा पनि एकै ईश्वरलाई देख्न सक्ने छौं । जब हाम्रो विचार र दृष्टि नै द्वेषयुक्त र विभेदपूर्ण छ भने हामीले आफूलाई कसरी धार्मिक भन्न सक्छौं र ?

समदर्शी, समभावको भावना, सम्यक् दृष्टिको विकास गर्न त्यति सजिलो छैन जति भन्न सजिलो छ । यसको लागि अभ्यासको जरुरी हुन्छ । तसर्थ यसको अभ्यास समय छुट्टै नै गर्नुपर्दछ । यस प्रकारको भावनाको विकास हामीले अरुलाई सहयोग गरेर, दान गरेर, राम्रो विचार हरूको मात्र संकलन गरेर, अरुप्रति राम्रो व्यवहार गरेर, जातीय र साम्प्रदायिकताको संकीर्ण भावनालाई जरैदेखि उखेलेर गर्न सक्नेछौं । जबसम्म हामी समदर्शी हुन सक्दैनौं र जबसम्म सर्वे भवन्तु सुखिनः, सर्वे सन्तु निरामया, सर्वे भद्राणी पश्यन्तु, माकश्चिदः दुःख भागजनःको मन्त्रलाई मुखले मात्र होइन अन्तर अन्तस्करणदेखि नै आत्मसात गरी व्यवहारमा उतार्न सक्तैनौं तबसम्म हामीले जतिसुकै फूर्ति लगाए पनि धार्मिक बन्न सक्दैनौं । तसर्थ धार्मिक बन्न त्यति सहज छैन ।

सामान्यतया हाम्रो समाजको धारणा के रहेको देखिन्छ भने धार्मिक कार्य गर्ने भनेको बुढेसकाल लागेपछि मात्रै गर्ने हो । यौवन अवस्थामा त मोजमस्ती गर्नुपर्छ, दुई दिनको जिन्दगीको के भरोसा छ र ? जिन्दगीको के भरोसा छ र भन्ने कुरा त एकदमै ठीक हो तर दुई दिनको जिन्दगीलाई पनि सही ढंगले उपयोग गर्न नसक्नु कमजोरी हो । धार्मिक कार्य भनेको केवल पूजापाठ गर्नु, प्रार्थना गर्नु, तीर्थ जानु, व्रत बस्नु मात्रै होइन । जसले यी कार्यहरूलाई मात्र धर्म हो भनी ठान्दछन् भने उनीहरू वास्तवमै अंधारोमा छन् भन्दा फरक पर्दैन कसैप्रति द्वेषको भाव नदेखाउनु, सबैप्रति असल व्यवहार गर्नु, प्राणीहरूप्रति दया देखाउनु, अरुलाई दुःख दिएर आफू सुखी हुन नचाहनु, अरुको प्रगतिमा खुसी हुनु, अरुको दुःखमा दुःखी हुन सक्नु, दानको भावना हुनु, आफ्ना अग्रजहरूप्रति सम्मान देखाउनु, गुरुजनप्रति सम्मान देखाउनु, दीनदुखीलाई सक्दो सहयोग गर्नु, आदि नै वास्तविक धर्म हो । जसले यी कर्महरू गर्नसक्छ ऊ नै धार्मिक हो । तसर्थ यस किसिमका भावनाहरूको विकास हामीले गर्नसक्नु पर्दछ र यस्ता

भावनाको विकास गर्नको लागि बुढेसकाल नै पर्खनु पर्छ भन्ने होइन । यदि हामीले बुढेसकाल नै पर्खने हो भने धेरै ढिला भइसकेको हुनेछ । दिनमा २,३ घण्टा लगाएर पूजा गर्ने र पूजा गरिसकेपछि मनमा अनेकौं कुभावना आउने र माथी उल्लेखित कुनै पनि कुराको भावनाको विकास नभएको व्यक्तिलाई धार्मिक भन्न मिल्दैन ।

पशु र मानिसमा रहेको भिन्नता भनेको केवल हाम्रो बौद्धिक क्षमता मात्रै हो, अन्यथा अरु सबै कुराहरू मिल्छन् । यही बौद्धिक क्षमताको कारण नै हामी मानिसलाई विवेकशील प्राणी भनिएको होला । समाजमा बस्न रुचाउने भएकोले सामाजिक प्राणी पनि भनिएको होला । तर अहिले यही मानिस विवेकहीन र असामाजिक प्राणीमा परिणत भइसकेको छ । यो कुरा वर्तमानको विश्व परिदृष्यले प्रमाणित गरिसकेको छ ।

मानव जीवन अत्यन्त मूल्यवान् छ र यो जीवन पाउनु आफैमा एक ठूलो भाग्य हो । यस मानव देहलाई हामीले साधनको रूपमा प्रयोग गर्नसक्नु पर्दछ । भौतिक वस्तुहरू मात्र प्राप्तगर्नु जीवनको लक्ष्य बनाउनु हुँदैन । अध्यात्मवादलाई पनि जीवनको एक अंगको रूपमा लिनु पर्दछ । भौतिकवाद र अध्यात्मवाद जीवनरूपी रथको दुई पांग्रा हुन जसमा कुनै एकको अनुपस्थितिले जीवनको बाटो सहि ढंगले गुड्न सक्दैन । गुडि हाले पनि कहिं न कहिं गएर लड्छ । तसर्थ दुवैलाई सन्तुलनमा राखेर हिँड्न सकेमा जीवनको बाटो सजिलैसाग हिँड्न सकिनेछ र जीवन सार्थक र सुखमय हुनेछ ।

यसरी हामीमा दया, करुणा, मैत्री, समभाव, प्रेम, आदिको भावनाको विकास हुन सक्यो भने मात्रै हामी धार्मिक बन्न सक्ने छौं । अन्यथा मन्दिरमा गएर पूजा गर्दैमा, गुम्बा, विहारमा गएर बुद्धपूजा गर्दैमा, मस्जिदमा गएर दिनको पाँच पटक नमाज पढ्दैमा, चर्चमा गएर प्रार्थना गर्दैमा धार्मिक बनिने होइन । जसले यी सबै कर्महरू अरुलाई देखाउनको लागि मात्रै गर्दछन्, तिनीहरू ढोंगी हुन् । यदि हशामी एक असल हिन्दू, असल बुद्धिष्ट, असल मुसलमान र असल क्रिष्चियन बन्न सक्यौं भने मात्रै हामी आफूलाई धार्मिक भन्न सक्ने छौं जसको लागि हामीले आफ्नो सम्पूर्ण सकिर्णतालाई त्याग्नै पर्दछ । अन्तमा भगवान् बुद्धले भन्नु भएको एउटा शिक्षालाई उल्लेख गर्न गइरहेको छु- उहाँले भन्नु भएको छ- "एक मूर्ख मानिस ज्ञानी पुरुषमा परिणत हुन सक्नु नै त्यो संसारको सबभन्दा ठूलो चमत्कार हो ।" ❀

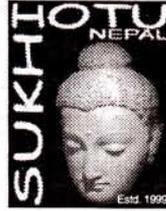
अल्पकालिन दुर्लभ प्रव्रज्या शिविर

विगत ६० वर्ष भन्दा अगाडिदेखि निरन्तर रूपमा नेपालको बुद्धशासनिक क्षेत्रमा आजीवन समर्पित श्रद्धेय भन्तेहरू भिक्षु अश्वघोष महास्थविर तथा आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर ७७ औं वर्षमा प्रवेश गर्नुभएको सुखद उपलक्ष्यमा उहाँहरूको बुद्ध शासनिक योगदानलाई स्मरणगरी आयोजना हुन लागेको अल्पकालिन दुर्लभ प्रव्रज्या शिविर कार्यमा सहभागी भई पुण्य संचय गर्नु हुन अनुरोधयुक्त आह्वान गरिन्छ ।

शिविर अवधि : २०६० वैशाख १८-२४ गते सम्म

स्थान- श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुर

मूल आयोजक तथा सम्पर्क
सुखी होतु नेपाल
बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, काठमाडौं
फोन : ४२२६७०२/४४८२९८४

सहयोगीहरू:
श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुर
बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप
विश्व शान्ति विहार, नयाँ वानेश्वर

आवेदनको लागि सम्पर्क:-

- काठमाडौं- १) ४४८९८४ भिक्षु बोधिज्ञान, २) ४२७१४२० श्रामणेर पञ्जारत्न, ३) ४२५९११० भिक्षु धर्मसागर
४) ४२५५९६० भिक्षु संघरक्षित, ५) ४२२६७०२ भिक्षु कोण्डन्य, ६) ४२५९४६६ अ. धम्मवती ।
- कीर्तिपुर- १) ४३३०८३६ भिक्षु कीर्तिज्योति, अ. मिना, २) ४३३१५३९ हरिगोपाल महर्जन
- ललितपुर- १) ५५३९६४४ भिक्षु भद्रिय २) ५५३९४४८ फल्समान शाक्य, ३) ५५३७८८१ राजु महर्जन
४) ५५७००६२ रत्नकाजी माली, दक्षिण भेग, यल, ठेचो, सुनागुठी, चापागाउँ ।
५) ५५८०४३० रामगोपाल महर्जन, लुभू । ६) ५५२६५१७ श्रामणेर पदुम ।
- भक्तपुर - १) ६६१४१५९ रामकृष्ण वैद्य । ● बनेपा - १) ०११- ६६१२४४ ध्यानकुटी विहार ।

कार्यक्रम बाटै जानकारी

कार्यक्रम - अल्पकालिन दुर्लभ प्रव्रज्या शिविर । उपस्थित हुनुपर्ने दिन - २०६१ वैशाख १८ गते शुक्रवार, दिउँसो ४:०० बजे ।
प्रव्रज्या- स्थान - श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुर । प्रव्रज्या हुने दिन - २०६१ वैशाख १९ गते, शनिवार, विहान ८:३० बजे ।
बुद्ध पूर्णिमा महोत्सव - २०६१ वैशाख २२ गते, मंगलवार । समापन - २०६१ वैशाख २४ गते, विहिवार ।

थप जानकारी :-

- १) १५ वर्ष देखि ६५ वर्षसम्म स्वस्थ आवेदकहरूले सबै विवरण भरेर रु. ५०/- का साथ यही २०६१ वैशाख काँ पहिलो हप्तासम्ममा हाल खिचिएको फोटो दुईप्रति सहित दर्खास्त दिनुहुन अनुरोध छ ।
- २) प्रव्रजितलाई चाहिने चीवर, पात्र तथा डसना आयोजकबाट उपलब्ध गराउने छ भने अन्य दैनिक आवश्यकताका सबै सामानहरू जस्तै साबुन, ब्रश, तन्ना, दन्तमञ्जन, चप्पल, तथा हल्का ओढ्ने सामानआदि साथै ल्याउनु हुन अनुरोध गरिन्छ ।
- ३) प्रव्रज्या अवधिभर श्रामणेर दश शील निष्ठापूर्वक पालना गर्नु नितान्त अनिवार्य छ ।
- ४) उपयुक्त समयतालिका मिलाएर प्रव्रज्या अवधिभर बुद्ध, बुद्धधर्म सम्बन्धि अध्ययन अध्यापन, ध्यान अभ्यास वारे प्रशिक्षण दिइने तथा अध्ययन- भ्रमण पनि गराइनेछ ।

आयोजक :

सुखी होतु नेपाल

बुद्ध विहार, भृकुटीमण्डप
काठमाडौं, नेपाल

फोन: ४२२६७०२/४४८२२५०

पहिलो आवेदक प्रवेशीलाई प्रथम प्राथमिकता

आनन्द भक्ति

बुद्ध जयन्ती

□ विश्व शाक्य, पोखरा

सन्दर्भ-१

-“किरिङ्ग किरिङ्ग, किरिङ्ग किरिङ्ग” टेलिफोनको घण्टी बज्यो । हर्कमान नजिकै थियो । टेलिफोन उठाउँदै भन्यो- “हलो, हलो ।”
 -उतावाट सोधनी भयो- “हेलो ! यो बुद्ध विहार, गुम्बा हो ?”
 -“हो ।” हर्कमानले छोटो उत्तर दियो ।
 -“अनि त्यहाँ उपासक-उपासिकाहरू भेला भैसक्नु भएको छ ?”
 -“अँ, भेला भैसक्नु भएको छ ।”
 -“एऽऽ...! त्यसो भए बुद्धजयन्ती कार्यक्रम अन्तर्गतका बुद्धपूजा, ध्यान-भावना, धर्मदेशनाजस्ता कार्यक्रमहरू सुरुभैसके होलान हगि ?” उतावाट जिज्ञासापूर्वक सोधनी भयो ।
 -“खै! त्यो त थाहा भएन । तर बुद्धजयन्तीको लागि रोटी पोल्ने काम भने हिजो अस्तिवाटै सुरु भैसकेको छ ।”
 यतावाट हर्कमानले जानकारी दियो ।

सन्दर्भ-२

बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा आयोजित सप्ताह व्यापी कार्यक्रम सुरुभैसकेको थियो । एकाविहानै ढक्कुमान हातमा एक मुट्टा धुपवती लिएर “बुद्धम् शरणम् गच्छामि, धर्मम् शरणम् गच्छामि, संघम् शरणम् गच्छामि ।” गुनगुनाउँदै आइपुग्यो । विहार गुम्बातिर सरसफाई चलि रहेको थियो । विहानीपख ज्ञानमाला भजन गाउने गाइरहेका थिए । बुद्धपूजा गर्न आउने आउँदै थिए । ढक्कुमान बुद्धप्रतिमा र चैत्यको दर्शन सकेर गुम्बा चक्कर लगाउन थाल्यो । गुम्बाको छेउतिरको कोठाहरूमा सरसफाई चलि रहेको थियो । दुईवटी नानीहरू कोठा सफा गर्दै थिए ।

बुद्ध जयन्तीको सप्ताहव्यापी कार्यक्रम सुरुभैसकेको हुँदा बाहिरबाट थुप्रै भन्ते, गुरुमाहरू आउने रहेछन् कि भन्ने लागेर ढक्कुमानले कोठा सफा गरिरहेकी नानीहरू छेऊ गएर एउटी नानीसँग सोध्यो-“होइन नानी ! तिमीहरूले दुइ-दुइ वटा कोठा सफा गरिरहेका छौ, बाहिर बाट थुप्रै भन्ते, गुरुमाहरू आउँदै हुनुहुन्छ कि क्या हो ?”

ढक्कुमानको कुरा सुनेर ती नानीहरू एक आपसमा मुखामुख गरेर हाँसै भने- “काँऽऽ भिक्षु गुरुमाहरू आउनु !! यो त वैशाख पूर्णिमा बुद्धजयन्तीका लागि पोलेको रोटी राख्ने ठाउँ बनाउन लागेको ।” ती नानीहरूको कुरा सुनेर ढक्कुमान खिस्रिक्क पच्यो ।

सन्दर्भ-३

“किरिङ्ग किरिङ्ग, किरिङ्ग किरिङ्ग” टेलिफोनको घण्टी बज्यो । एकजना युवकले फोन उठायो । उतावाट सोधनी भयो- “यो बुद्ध जयन्ती समारोह समितिको कार्यालय हो ?”

“हो । यहाँले कस्लाई खोज्नु भएको होला ?” नम्रता पूर्वक युवकले जवाफ दियो ।

उतावाट भनियो-“होइन, मैले एउटा जानकारी लिन खोजेको ।”
 “भन्नुस् न !” युवकले भन्यो ।

“बुद्ध जयन्तीको सप्ताहव्यापी कार्यक्रमहरूमा सहभागी हुने चाहना थियो ।” उतावाट उत्सुकता देखाइयो ।

“एऽऽ...! हुन्छ नि । आउनुस् न, तपाईंलाई हाम्रो हार्दिक स्वागत छ ।” युवक उत्साहित भयो ।

“अनि, के के कार्यक्रमहरू राख्नु भएको होला यहाँहरूले ?” उतावाट जिज्ञासा राखियो ।

“कार्यक्रम त थुप्रै छन नि ।” युवकले स्पष्ट पाउँदै भन्यो-
 “विहार गुम्बाहरूमा पूजा अर्चनाको कार्यक्रम छ । सर सफाई, रक्तदान, भोजनदान, वस्त्रदान, गोदाम समुद्घाटन, कवि गोष्ठी, पुष्प प्रदर्शनी आदि इत्यादि छन् ।”

“एऽऽ...!” उतावाट पुन सोधनी भयो-“बुद्ध धर्म सम्बन्धी धर्म चर्चा, धर्म देशना, ध्यान अभ्यासजस्ता आध्यात्मिक कार्यक्रमहरू छैनन् ?”

“त्यस्तो कार्यक्रम राखेर के गर्ने ? कसैले चासै राख्दैनन् ।” युवकले दिक्क मानेर फोन राखिदियो । ❀

अतुलनीय टिकाउ र आरामदायी सुविधाका साथ Jialing को परम्परागत पावरको आहर्चयजनक संगम । आजैदेखि Jialing हाँक्न शुरू गर्नुहोस् र बाँकी अन्य बाइकहरूभन्दा तपाईंलाई धेरै अगाडि यसले पुऱ्याएको महसूस गर्नुहोस् ।

JIALING

Sugan Trading Company P. Ltd.

Jialing Complex, Basundhara, Ring Road
Kathmandu, Nepal

Tel : 4353136, 4355365, Max : 977-1-4355348,

E-mail : sujgan@mos.com.np

Tripureshwar Showroom, Tel : 249503

कसले के भने-एके प्रश्नमा अनेक जवाफ

(प्रिय पाठकवृन्द ! एउटै धर्मका अनुयायीहरूमा एकै प्रश्न राख्दा जवाफमा कतिको अन्तराल देखिन्छ होला भन्ने जिज्ञासा लागेर नयाँ स्तम्भको रूपमा अनुभवी-क्रियाशील प्रव्रजित (भिक्षु अनागारिका) हरूलाई तीनवटा प्रश्न र विहार तथा बौद्ध संस्थाको प्रतिनिधिका रूपमा सम्बन्धित व्यक्तिहरूसित दुईवटा प्रश्न सोधेको थिएँ । यसलाई विचार सर्वेक्षण भनौं वा विचार सङ्कलनको रूपमा उपत्यका क्षेत्रमै सीमित गरेको छु । यो कसैलाई होच्याउन र कसैको दोष औल्याउन प्रस्तुत गरिएको होइन । यसप्रति सबैलाई रचनात्मक दृष्टिकोण राख्न अनुरोध गर्दछु । तर पाठकवृन्द उहाँहरूको जवाफ हाम्रो विचारसित मेल खानुपर्छ भन्ने राय राख्नु हाम्रो बुद्धिमत्ता हुने छैन । तसर्थ निम्न प्रश्नोत्तर तुलनात्मक रूपमा अध्ययन गरिसकेपछि तपाईं आफूहरू पनि आफ्नो जवाफ तयार गर्नुहोस्, मनमनै गुनगुनाउनुहोस् । अझ यथा सम्भव आफ्नो विचारलाई लेख-रचनाको रूपमानै प्रकाशित गर्न पछि नपर्नुस् भन्ने यहाँहरूमा यो सम्पादक कोण्डन्यको विनम्र अनुरोध छ ।)

के भन्नु हुन्छ भिक्षु-अनागारिकाहरू ?

सम्पादक: (प्र.नं. १) वर्तमान नेपालको थेरवाद बुद्ध शासनको भविष्य कस्तो छ ?

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर

(प्रधान सम्पादक- 'धर्मकीर्ति' बौद्ध मासिक)

म भविष्य वक्ता त होइन तापनि यति भन्छु कि जवसम्म यहाँ हिन्दू धर्मको मनोमानी चल्छ र संविधानमा धर्म सापेक्ष नेपाल अधिराज्य रहीरहन्छ तबसम्म थेरवाद शासनको उज्वल भविष्य देखिन्न ।

त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर

(प्रधान सम्पादक, 'आनन्द भूमि' - बौद्ध मासिक):

थेरवाद बुद्धशासन लोपै हुने त होइन । एकजना भिक्षु मात्र भएपनि यसको अस्तित्व रहिरहन्छ । तर हाल यो शासनको जति उन्नति हुनुपर्ने हो त्यो हुन नसकेको मान्न सकिन्छ । हुँदै नभएको पनि होइन । आजको परिस्थिति-वातावरणमा बुद्धधर्म चिन्ता अवस्थामा छ ।

त्यस्तै महास्थविर भिक्षुहरूमा मार्ग निर्देशन र नेतृत्वको कमी देखिन्छ भने युवा भिक्षुहरू अनुशासनबाट बाहिरिदै गइरहेको देखिन्छ, त्यस्तै आजकाल प्रायः लोभलालच र मान तर्फ उन्मुख भएको देखिन्छ । जे होस् ब्रह्मचर्य नियम शुद्धरूपले पालन गरीनु पर्छ । विनयो नामो सासनस्स आयु वा विनय-नियम रहेसम्म बुद्ध शासन टिकीरहन्छ ।

आनन्दधर्म

सम्पादक (प्र.नं. २)- कटीब पांच दशक लागे इतिहास बोकेको थेरवाद बुद्धधर्ममा न त गुणात्मक वृद्धि भयो, न त संख्यात्मक नै ? यस्तो बाहिर सुनिनमा आएको छ । अतः विकासको लागि तत्काल कस्तो कदम चाल्नु पर्ला ?

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर (संघाराम भिक्षु तालिम केन्द्र):

जुनसुकै क्षेत्रमा पनि संख्यात्मक भन्दा गुणात्मकतालाई अधिक महत्व दिइन्छ, यो दिइनु पर्छ पनि । अरु नभए पनि रचनात्मक कार्यक्रम गर्ने र बहुजन हितार्थ केही गर्नुनै बुद्धधर्मको परिचय दिनु हो जस्तो मलाई लाग्छ ।

भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर (आनन्दकुटी विहार):

बुद्ध निर्देशित चरथ भिक्षुवे चारिकं सिद्धान्तलाई अंगाली गाउँ-गाउँमा धर्म प्रचारार्थ जानु आवश्यक कुरा हो । तर भिक्षुहरूको संख्या धेरै कमी त के भन्ने ? जति छ तिनीहरू पनि सकृय हुन नसकेको देखिन्छ । बुढा-पाकाहरूलाई के भनौं अब युवावर्ग सकृय भई ठाउँ-ठाउँमा पुगी सामाजिक व्यवहारिक कार्यमा सहभागी हुनसक्नुनै विकासको प्राथमिक आधार हो जस्तो मलाई लाग्छ ।

सम्पादक : (प्र.नं. ३): उपासक-उपासिकाहरूका सम्बन्धमा केही भन्नु छ कि ?

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर (काठमाण्डौ):

बोद्धोपासकोपासिकाहरू आजसम्म पनि ज्ञानमार्ग भन्दा बढी भक्तिमार्गतिर ढल्केको आभास मिल्छ । प्रायः कसैको संस्कारमा पनि सुधार आएको देखिन्न । श्रद्धा अधिक छ, व्यवहारमा भने बौद्धत्वको परिचय पाइन्न । तर जे भए पनि उपासकोपासिकाहरू दान दिने र सहयोग गर्ने काममा भने निकै अगाडि पुगसकेको छ ।

त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप (काठमाण्डौ):

उपासकोपासिकाहरू अझसम्म पूर्णरूपले थेरवादी व्यवहारमा लागेको पाउन कठीन छ । त्यस्तै वहाँहरूमा कर्तव्यपरायण अपुरो देखिन्छ । त्रिरत्नप्रति पूर्ण आस्थाविश्वास राखी विशेषतः वर्तमान संघलाई चतुप्रत्यय (चीवर, पिण्डपात, निवास तथा औषधी) द्वारा उपस्थान गरिनुपर्छ । तर वहाँहरूद्वारा सहयोग नै नपाएको भन्नु त गलत सावित हुने छ र वरु वहाँहरू पुरानो संस्कारलाई नत्यागी थेरवाद विरुद्धको कर्म काण्डमै लागिरेको देखिन्छ ।

(साभार: धर्म-प्रदीप, वर्ष-३, अङ्क-३, वि.सं.-२०५१)

अनिच्चावत संखारा

रथया ल्यू ल्यू घःचाः वैथे
जन्मलिसें वइ मरण मनु
मृत्यु मयोसां छन्हु ला सकलें
वनेमाः वै थाय् शरण मनु
दिवंगत चस्वाँद्व त्वाःया विपश्वी साधक
उपासक हर्ष बहादुर मानन्धरया स्मृतिस
वयेकःया सुगति कामना यासे वयेकःया परि
वारपिन्त धैर्य धारण याये फयेमाः धैगु
मनंतुनाच्चना ।

सुखी होतु नेपाल
आनन्द भूमि परिवार

बुद्धि : ने.सं. १०४७ पाहेलागा अष्टमी

मदुगु न्हिः ने.सं. ११२४ चिल्लागा सप्तमी

विरव शान्ति विहार
बुद्ध विहार भृकुटी मण्डप

जन्म- २००३।१०।०३

मृत्यु- २०२०।१२।०८

हार्दिक श्रद्धाञ्जली

यस विद्यालयका शिक्षक दिलु लामाका पूजनीय
आमा श्रीमती चन्द्रमाया योन्जन थिङ्गको
असामयिक निधनले हामी दुःख लागेको छ। यस
दुःखद् घडीमा धैर्य धारण गर्न सकोस् भन्ने
कामनाका साथ दिवंगत माताको सुगतिको कामना
गर्दै हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछौं ।

ट्रिपल जेम स्कूल परिवार

स्वयम्भू, भुरुखेल, काठमाडौं ।

फोन- ४२८०१७६

(विश्वका विभिन्न भागहरूमा हुँदै आएका बुद्धधर्म सम्बन्धी गतिविधि र घटनाहरूलाई संकलन गरेर पाठकहरूसामू पस्कदैजाने एउटा जमर्को हामीले यस अंकदेखि थालेका छौं। -सं)

नक्कली भिक्षुहरू समाप्तियो

वैकक । थाइलैण्डमा श्रद्धालुजनको दान दक्षिणामा पल्केका नक्कली भिक्षुहरूको एउटा समूहलाई थाई प्रहरीले समातेको छ ।

प्राचीन राजधानी आयुथाया(अयोध्या)को एक अपार्टमेण्टबाट प्रहरीले चिपडे टाउका भएका २५ देखि ४५ वर्ष उमेरका १० व्यक्तिहरूलाई समातेको थियो । समातिएका वखत ती व्यक्तिहरू दक्षिणामा पाएको पैसाबाट किनेको टिबस्कीले मातेका थिए ।

ती व्यक्तिहरूमाथि थाई प्रहरीले बौद्ध भिक्षुको वस्त्र लगाई ढोंग गरेको र अवैध रूपमा पैसा बटुलेका दुईवटा आरोपहरू लगाई मुद्दा हालेको छ ।

ती ठग मगन्तेहरूलाई १३ महिनासम्मको कारावास सजाय हुन सक्दछ । ती मगन्तेहरू प्रत्येकले हरेक दिन ३०० भाट (आठ हजार) सम्म कमाउने गरेको उनीहरूले प्रहरीसँगको वयानमा भनेका छन् । उनीहरू पक्राउ पर्दा पहेंलो वस्त्र, भिक्षा पात्र र दानमा पाएका खामहरू बरामद भएको थियो ।

प्रहरी कर्णेल पिरापोड बंगसामानले यस पर्यटकीय शहरमा ठगहरूको यस्तै प्रकृतिका अरु समूहहरू पनि सक्रिय रहेको शंका व्यक्त गरेका छन् ।

अंग प्रत्यंगको दानलाई बढावा दिने नीति

सिंगापुर । सिंगापुर चीनिया बौद्ध समुदाय र मलाय मुसलमान समुदायमा व्याप्त अन्धविश्वासका कारण दोस्रो व्यक्तिको जीवन रक्षाका लागि अंग प्रत्यंगको दान गर्ने दाताहरूको संख्यामा कमी आउन नदिन त्यहाँको स्वास्थ्य मन्त्राले धार्मिक नेताहरूसँग मिलेर काम गर्ने बताएका छन् ।

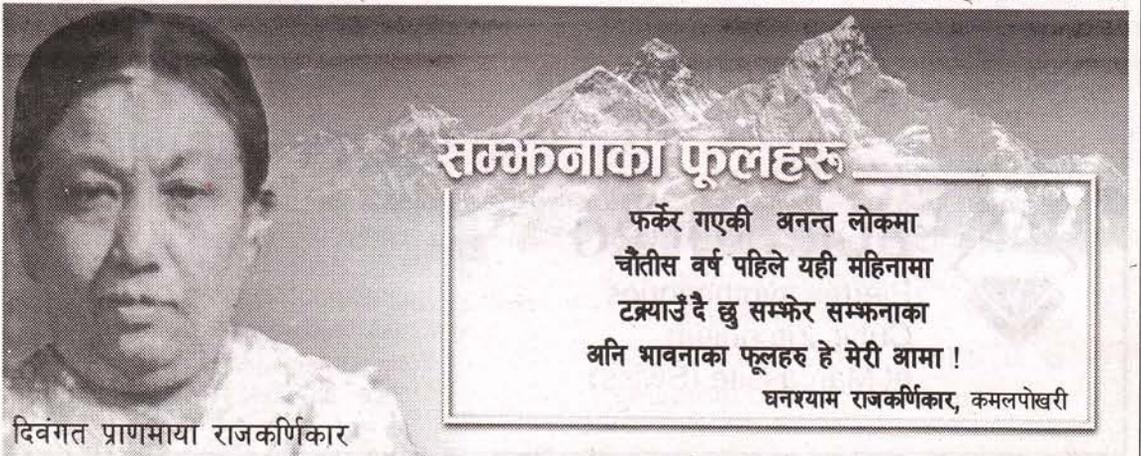
आँखाको नानी दान गर्दा पुनर्जन्ममा अन्धो बन्ने विश्वास त्यहाँको चीनिया समुदायमा छ भने मलायहरू सग्लो शरीरबाट अंग प्रत्यंग फिक्दा ईश्वर रिसाउने विश्वास गर्दछन् ।

त्यहाँका स्वास्थ्य मन्त्री खा बुन वानले मृगौला प्रत्यारोपणलाई मात्र अनुमति दिएको अहिलेको कानूनमा फेरबदल गरेर कलेजो र आँखाको नानी प्रत्यारोपणलाई समेत वैध बनाउने घोषणा गरेका छन् ।

दुर्घटनामा परी प्राणान्त भएकाहरू बाहेक अबको संशोधनले मगज मरेका सम्पूर्ण विरामीहरूका अतिरिक्त जीवित व्यक्तिलाई अंग दान गर्न प्रोत्साहित गर्नेछ ।

सिंगापुरका जनताले यस वर्षको प्रारम्भतिर एउटा संसदीय समितिसामू आफूहरू अवतारवादमा विश्वास गर्ने भएका कारण आँखाको कुनैपनि हिस्सा दान गर्न नसक्ने बताएका थिए । सिंगापुरमा चीनिया मूलका व्यक्तिहरूको बाहुल्यता छ, जो बुद्ध वा ताओ धर्म मान्दछन् ।

आँखा दानले जीवन नै नबचाउने भएकोले आँखा दानप्रति विमति राख्नेहरू पनि त्यहाँ छन् । यद्यपि स्वास्थ्य

सम्झनाका फूलहरू

फर्केर गएकी अनन्त लोकमा
चौतीस वर्ष पहिले यही महिनामा
ट्रयाउँदै छु सम्फेर सम्झनाका
अनि भावनाका फूलहरु हे मेरी आमा !

घनश्याम राजकर्णिकार, कमलपोखरी

दिवंगत प्राणमाया राजकर्णिकार

मन्त्री ख्वाले त्यहाँका धार्मिक नेताहरूबाट आफ्ना अनुयायीहरूलाई अंग प्रत्यंग दानमा प्रोत्साहित गर्ने आशवासन भने पाएका छन् ।

बुद्धको औंला प्रदर्शनका लागि हंगकंग लगिने

वेइजिङ् । चीनमा १,१०० वर्ष भन्दा बढी समयमसम्म दविएर रहेका बुद्धको औंला ठानिएको अस्तुलाई मई महिनामा प्रदर्शनका लागि हंगकंग लगिदैछ ।

भगवान् बुद्धको औंलाको हड्डी भनी विश्वास गरिएको त्यस अस्तुलाई अहिले पश्चिम शान्सी प्रान्तको राजधानी सियानको फमिन मन्दिरमा राखिएको छ ।

यो अस्तुलाई पहिलो चोटी हंगकंगमा प्रदर्शन तयारी भैरहेको छ । श्रद्दालुहरूको दर्शनका लागि यसलाई सन् १९९४ मा थाइलैण्डमा र सन् २००२ मा ताइवानमा लगिएको थियो ।

ताइवानमा ३७ दिनसम्म चलेको प्रदर्शनीमा ४० लाख मान्छेले त्यसलाई दर्शन गरेका थिए । सन् १९४९ मा चीनबाट विभाजित भएको ताइवानसंगको यस सांस्कृतिक आदान प्रदानले दुइ मुलुकबीचको वैमनस्यतालाई मत्थर पार्न मद्दत पुऱ्याएको आयोजनकर्ताहरूको दावी छ ।

बुद्धको महापरिनिर्वाणको २०० वर्षपछि चीन भित्र्याइएको विश्वास गरिएको यस अस्तुलाई ताड राजखलकका एक सम्राटले सन् ८७४ मा फामेन पैगोडाको भूमिगत कक्षमा सुरक्षित राख्न आदेश दिएका थिए । सन् १९८१ मा भारी वर्षाले उक्त पैगोडा ढलेपछि भग्नावशेष पन्छाउने क्रममा त्यसलाई फेला पारिएको थियो ।

मरेको भिक्षुको शव कमल फूल आशनमा पाइयो हनोइ । मरेको २८० वर्षपछि एक भिक्षुको शव

उत्तर भियतनामको एउटा पैगोडामा कमल फूल आशनमा भेट्टाइएको छ ।

सन् १७२३ मा निधन भएका वौद्ध भिक्षु न्हु त्रिको शव वाक निन प्रान्तको तियू पैगोडामा फेला परेको हो । त्यस शव नकुहियोस् भनेर विशेष प्रकारको लेपन गरिएको थियो ।

पुरा शरीर जस्ताको तस्तै छ, तर टाउकोमा एउटा आँखामा नोक्सानी पुगेको छ र एउटा पाखुरा कुहिनादेखि भाँचेर खसेको छ । यो शवलाई भियतनाम युद्ध ताका ३० वर्ष अघि पहिलो पटक फेला पारिएको थियो । अहिले भियतनाम सरकारले यस ऐतिहासिक शवलाई पुनर्स्थापना गर्ने अनुमति दिएको छ ।

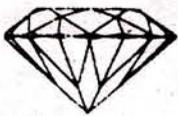
थाई शैलीका बुद्ध मूर्ति हटाइने

न्होमपेन । कम्बोडियाले आफ्नो मौलिक बुद्धधर्म विकृत भएको र वात्य प्रभावको खतरा रहेको कारण जनाई त्यहाँका पैगोडाहरूमा रहेका थाई शैलीका बुद्धमूर्तिहरू हटाउने भएको छ ।

सन् २००२ देखि नै थाई मूर्तिहरूलाई कम्बोडियामा प्रतिबन्ध लगाइएको छ । यसअघि थाइलैण्डले उपहार स्वरूप दिएका बुद्धमूर्तिहरू भने त्यहाँका खमेर पैगोडा र मन्दिरहरूमा सजाइएका छन् जसलाई अहिले कम्बोडियाको धार्मिक पहिचान धमिल्याउने चुनौतीको रूपमा त्यहाँका अधिकारीहरूले हेरेका छन् ।

थाई बुद्धमूर्तिको नाक लामो हुने, हात नारीको जस्तो देखिने र प्रथक रूपरंगको हुने उनीहरूको भनाई छ । अर्को पिढीसम्म पुग्दा कम्बोडियाको मौलिक बुद्धधर्म नै विलुप्त त्यहाँ व्याप्त छ ।

Remember us for

American
Cubic Zirconia

DURAFORG
Pierres synthetiques
Cubic Zirconium
et Marcassite (Swiss)

Bajra Suppliers

Madhyapur Thimi-11, Bhaktapur
Kathmandu, Nepal
Mailing Address ; GPO Box 7041
Kathmandu, Nepal.
Email: bajbin@wlink.com.np
Website: www.gemshub.com
Mobile : 981054213, 981053815

शिद्धार्थ-संवेग

□ बुद्धरत्न शाक्य 'क'

मन्दिरा व मस्त व्वना: कुमार वन देस त्याग याना:
स्वां सिमा नं त्वलय जुल कुमारयात पितछ्वःगु खना,
कुमारया पला:पनेथें याना: तज्यात धरति ह्वगना:
देसवासिया वचं तयेत न्ह्यज्यात कुमार पला: छिना: ।
गुलि नुग: तया: व पिनेथ्यन व्वमलं क्लेश भतीचा नं
थ्यंका: जंगलय आश्रम खन अनच्चंपिनि वैत श्रद्धा वन,
छम्ह वृद्धया स: पिज्वल अन छ:पित हे ख: थ्व आसन
थुलि धाये धायेवं उम्ह वृद्ध अनं अन्तर्धान जुयावन ।
लुममं कुमारया राजमहल आश्रमं वया त्याकल मन
लोभं कुमारया ऐसगु देस मंदिराया सेवां पूवन,
दृश्य कोकिलकण्ठस्वरं संगीत अन थ्वयेकाच्चन
जीवजन्तुया क्वातुगु पहरां स्वीगुं भय अन मदैच्चन ।
त्यागीजीवनया ध्यानकुञ्ज निकुञ्ज स्वच्छगु जुल अन
मस्तय् लागीं नं सुबोध कुञ्ज चंचल सुमधुरगु शासन,
राग द्वेषया चञ्चल मन अयसां विचलित मजू अन
फुकं सकलें सकलें थ:थ: छगुकथंया पुच:गु चलन ।
न्हयाथाय् च्वंसां शान्त जीवन गुज्व:म्ह कुमार व जुयाच्चन
जंगल दुने नं शान्त खना: मच्चन देवतापिनि हे मन,
गुगुं लोकय् देमखु थें उलि अन शान्तगु जीव
मनू जुयां नं भक्तत तं सरस सुरस वया तन मन ।
देवता धा:पिनि नुगलय् नं व्वलन थथे चिन्तन
विश्वभर कुमार शान्तिलाकी वीमा:उकिं वैत बाधा थन
निसन्तानम्ह मनू न्हयचीका, लाकेत छ्वयाहल सुख साधन
दानवीर व कुमारया मस्त फ्वंकेहवत मायाजालनं,
धर्म संस्कृति सभ्यता मानय् यायेगु थन देवता
मनूयागु थन लक्ष्यत जुयाच्चंगु अस्तव्यस्तता,
शक्तिपरक व देवतापिं जुल ब्रह्माण्डया अति सत्ता
त्यागीम्ह व कुमारया त्याग अजीवगु वया सत्ता ।

गौतम बुद्ध बूगु दे

□ धर्म सुन्दर वज्राचार्य (थिमि)

सुथ: न्हापां
अजिं "वुद्धं सरणं गच्छामि"
धा:गु स:लं न्ह्यलं चाल
शान्तिया न्ह्यलुवा गौतमबुद्ध लुमंका
म्ह हे याउंसे च्वन
पलख लिपा
रेडियो चायेका एफ एमं व:गु बुखं न्यना
थन थुलिसित अन आम्बुसय् लाना थ्वम्ह सित
निथ्वया ल्वापुई कयेक:गु गोलिं
पिलिंचाय् च्वना दुरु त्वंका च्वम्ह मांम्ह सित
धा:गु बूखं म्ह हे कंहाल
बुलुगु लकसय् देसया किपा: लुइक्य मफया
मन क:काय् स्व:थें स्वत्तुमतु स्वयेका
छेंतं पिहां वया हानं दुहां वये खनिगु ख:ला मखुला धैगु मति तया
हथाय् फथाय्सं ज्याकुथि वनेत छे नं पिहांवया
तापाकं वगु "जिन्दावाद.... मूर्दावाद...." धा:गु अस्पष्ट
नारा न्यं न्यं
सतकय् च्याका त:गु टायरया हाकुगु कुं स्व: स्व:
छसि लिना त: त: पलायाना ज्याकुथि पाखे स्वया वया
आकाभाकां अय्या ! धायेक वापा: आप्पां छयोनंय् लात
छयोनं हि वा...वा... वया म्ह छम्हं ह्याउंसे च्वन
म्हय् च्वंगु हि खना नुगलय् दुने हि दासिवल
शान्तिया न्ह्यलुवा गौतमबुद्ध बूगु देसय्
शान्ति धैगु थ्वहे ख:ला? धैगु न्हयस: दन
चिल्लाय् दना धाय्मस्तेवल शान्तिया खूं ल्हाइपिं
हे ! देसया थेक्कादारत
छु ? जनताया हिया मू देसया लागि छुं दुला ?
अस्तु ❀

Tibet Cottage (Pvt) Ltd.

P.O. Box : 1-49 Chha, Jyatha, Thamel, Kathmandu, Nepal

Tel : 4226577, 4252867 Max : 977-1-4240165

E-mail : tcottage@mos.com.np

http://www.tibetcottages.com

Tibet Cottage is known for excellence and caters to its patrons' wish for cleanliness, help fulness and warm hospitality. Because we are family-owned guest house, stay with us and make it a temporary home of their own.

सनातन के हो ?

□ भिक्षु श्रद्धानन्द, पोखरा

यस परिवर्तनशील आधुनिक युगमा धर्मदर्शनलाई विभिन्न महापण्डित विद्वानहरूले आफ्नै ढंगले परिभाषित गरेर विद्वता देखाएको पाइन्छ । संस्कृतका पण्डितहरूले धर्म दर्शनको व्याख्या संस्कृत साहित्यको आधारमा गरेका धेरै छन् । ठूल-ठूला विद्वान भएता पनि आफ्नो परम्पराबाट आएको धारणाबाट अलग त हुन खोजे जस्तो देखाएपनि अलग हुन नसकेका पनि छन् । त्यस्तै एक जना विद्वान संस्कृत भाषाविद दुर्गा प्रसाद दवाडीले समकालिन मातृभूमि-२ अङ्कमा लेख्नुभएको बौद्ध दर्शन एक विवेचना नामक लेख पढ्ने अवसर पाएँ र उहाँले यो संस्कृत भाषामा लिखित महायानी ग्रन्थको आधारमा लेख्नु भएको रहेछ । उहाँको अभिव्यक्तिले बुद्ध धर्म र बुद्धको अस्तित्व माथिनै प्रश्नहरू उठ्ने जस्तो लागेर मनको खुलुली मेटाउने प्रयास स्वरूप यो लेख प्रस्तुत गरेको छु ।

हुन त भगवान् बुद्धले धार्मिक उदार मनोवृत्ति हुन गहन रूपमा उपदेश दिनु भएको छ । उहाँले भन्नु भएको- भिक्षुहरू हो अरुहरूले म तथागतको वा धर्मको अथवा संघको दोषभन्दा आरोप लगाउँदा यदि तिमीहरू रिसाउँछौ, मन खिन्न पाछौ भने तिमीहरूलाई मात्र अन्तराय हुन्छ, तिमीहरूले अरुहरूको राम्रो र नराम्रो कथनलाई बुझ्न जान्न सक्ने छैनौ । अथवा अरुहरूले तथागतको निन्दा गरेपनि दुःखी नहुनु र प्रशंसा गरेपनि धेरै खुशी नहुनु भन्नु भएको छ । तैपनि बुद्धधर्मको अस्तित्व माथिनै भ्रम सृजना गर्ने खालको अभिव्यक्ति भएकोले बौद्धहरूमा भ्रम नहोस् भन्नको लागि यो मेरो सानो प्रयास हो ।

उहाँले बौद्ध दर्शनको विवेचना गर्ने क्रममा दर्शन शब्दको अर्थ बुझाएर सुरु गर्नुभएको छ । दश धातुबाट बनेको शब्द दर्शन हो । त्यसको अर्थ देख्नु अर्थात् चक्षुष ज्ञाननानु कूल व्यापार (नेत्रेन्द्रियले ज्ञान प्राप्त गर्नु) हुन्छ । यो अर्थ व्युत्पत्ति निमित्तक हो भने बौद्ध दर्शनमा विद्यमान दर्शन शब्दको प्रवृत्ति निमित्तकको अर्थ तत्त्व ज्ञान अथवा यथार्थ ज्ञान हुनजान्छ ।

उहाँले संस्कृत उखानको व्याख्या गर्दै वैषयिक सुख नै सुख हुन् भन्नु भएको पाइन्छ, जुन बुद्धले अति भनी त्याग्न पनि बताउनु भएको छ । अझ उहाँले भन्नुभएको छ -“सुख चाहेर नै रूपरसादिको सेवन हुन्छ । यदि रूपले दुःख दियो भने त्यसमा प्रवृत्ति हुँदैन “यो भनाई स्पष्ट छैन इतरेच्छानधीनेच्छा विषयत्व सुखमा मात्रै रहने हुनाले त्यो नै सुखको स्वरूप हो मोक्ष । त्यस्तो नै सुख भएकोले सबैको मोक्षच्छा स्वाभाविकै हो । त्यस्तो मोक्ष तत्त्व ज्ञानद्वारा प्राप्त हुन्छ भन्ने दर्शनको कथन हो भन्नु भएको छ । जुन बुद्धले देखाउनु भएको मार्ग जसले निर्वाणसम्म पुऱ्याँछभन्दा विलकूल फरक हुन्छ ।

उहाँले बुद्धधर्म र दर्शनको उत्पत्ति स्थल नै नेपाल भनी भन्नुभएको छ । यहाँ बौद्धको छुट्टै अस्तित्व छ र शैव मार्ग छुट्टै छ । दुवै पृथक सम्प्रदाय भएपनि दुवै बौद्धले शिवलाई मान्दछन् । शैवमार्गीहरू गुम्बामा जान्छन् भन्ने जुन उल्लेख भएको छ त्यो भनाई मात्र हो । वास्तवमा शैवहरू विहारमा कहिले पनि आएका छैनन् । बौद्धहरू पशुपतिमा वर्षको एकपटक मुख अष्टमीका दिनमा मात्र जान्छन् । किन जान्छन ? यसको किंवदन्ती कथा छ जसअनुरूप पशुपतिनाथ मन्दिर चैत्य दबाएर बनाएकाले जनताको चित्त बुझाउन मुकुट लगाउने गरेको भन्ने छ । अर्को विरुपाक्षले शिवको मन्दिर भत्काउँदै आएकाले विरुपाक्षबाट वचाउन मुख्य अष्टमीको दिनमा पशुपतिलाई बुद्धको मुकुट लगाएको थियो भन्ने विरुपाक्षको कथा छ । बुद्धको मुकुट लगाएकाले त्यसदिन बौद्धहरू पूजा गर्न जान्छन् भन्ने मान्यता रहेको छ ।

उहाँले बौद्ध संप्रदायलाई सनातन हिन्दू धर्मको एउटा अंगको रूपमा प्रस्तुत गर्न खोजेको छ । ब्राह्मणहरूको बुद्धधर्मप्रति रहेको भावनामाथिको वाक्यबाट प्रष्ट भल्किन्छ ।

महाकवि अश्वघोषको कथन प्रस्तुत गरेर बुद्धका पिता शुद्धोदन इक्ष्वाकु नामक क्षेत्रीय राजाका वंशमा उत्पन्न भएकाले तथा उनैका स्वनामधन्य पुत्र गौतम बुद्ध पनि भएकाले उनी सनातन धर्मको अनुयायी थिए भनी उल्लेख गरेको रहेछ । त्यस्तै बुद्धले भनेको भनेर संस्कृतमा गाथा प्रस्तुत गरेर अर्थ लगाएको छ-

नहि वैरेण वैराणि-शाम्यन्तीह कदाचन ।

अवैरेण शाम्यन्ति एष धर्मः सनातन भनेको भनेर गौतम बुद्ध सनातन (धम्मपद) धर्मानुयायी नै थिए तथा उनले प्रतिपादित गरेको मार्ग सनातन धर्मको नै एउटा मार्ग हो भनी दावी गरे ।

यि लेखकको प्रस्तुत त्यस्ता अभिव्यक्तिले संस्कृत वाङ्मयमा रुमलिएर बुद्ध जीवनी र बुद्ध शिक्षा वारे तथा पालि वाङ्मय वारे उहाँ अनभिज्ञ रहेको देखायो ।

सनातन भन्ने शब्द वैदिकको मात्र वा ब्राह्मणवादी मात्रले प्रयोग गर्नु अरुले हुँदैन के ? सनातन भन्ने शब्द अरु भाषामा हुन सक्छैन ? सनातन के हो ?

धर्म शब्दको प्रयोग व्यापक अर्थमा प्रयोग भएको पाइन्छ । व्युत्पत्ति अनुसार यसको दुइ अर्थ लगाएको छ ।

१. धियते लोकः अनेन ईति धर्मः २. धरति धारयति वा लोकं ईति धर्मः अर्थात् जो लोकलाई धारण गर्दछ, त्यो धर्म हो । मूल भावना यो हो कि धर्मद्वारा नै यस लोकको धारण वा संचालन हुन्छ । धर्म वस्तुतः सनातन मानव धर्म हो । पालिमा एस धम्मो सनन्तनो (एस धर्मः सनातनः)

तथागत गौतम बुद्धले वैर शान्त गर्नको लागि गाथा भन्नु भएको छ ।

नहि वेरेन वेरानी समन्तीध कृदाचनं
अवेरेन च समन्ती एस धम्मो सनन्तनो ।

वैदिकहरू अर्थात् ब्राह्मणवादीहरूले सनातनको अर्थ आफ्नै किसिमले देवताले सृष्टि गरे अनुसार सनातनको अर्थ परापूर्व देखिको, प्राचीन, अविनाशी, अनादिकाल परापूर्व । शिव, विष्णु, ब्रह्मा आदि नाम आर्यहरूमा प्राचीन समयदेखि चलि आएको मानवीय धर्म र वेद पुराण तन्त्र मूर्तिपूजा आदिद्वारा समर्थित अन्वेल चलेको हिन्दूधर्म भन्दछन् भने बुद्धले दिएको परिभाषा अनुसार प्राकृतिक नियम वा स्वभावलाई सनन्तनो भन्दछन् । यथाभूत प्रकृति जे जस्तो देखिन्छ त्यही एस धम्मो सनन्तनो हो । प्रकृति स्वभावअनुसार सब्जे धम्मा अनिच्चा सबै संस्कारित वस्तु अनित्य धर्म हुन् । बुद्धधर्मको दर्शन अनित्य, दुःख, अनात्म हो । धर्मको अर्थ दार्शनिक भाषामा बौद्ध धर्ममा प्रायः पदार्थ (सब्जे धम्मा अनिच्चा) अनित्य धर्म छन् र विशेष गरेर मनको आलम्बन विषयहरूका रूपमा गरिएको छ । आचार्य बुद्धघोषले विशुद्ध मार्गमा धर्म शब्दको मुख्य चार अर्थहरूमा विवेचना गरेका छन् ।

१. परियत्ति वा सिद्धान्त २. हेतु ३. गुण र ४. निस्सत्त निज्वीवता (निःसत्त्व निर्जीवता)

धर्मको अर्थ बौद्ध साहित्यमा स्वभाव, अवस्था, हेतु, गुण, लक्षण, कर्तव्य, वस्तु, विचार र प्रज्ञा आदिमा पनि लगाइएको छ । लेखकको बुद्ध भन्ने यो पद शुद्धोदनले दिएको होइन न कि ईश्वर वा ब्रह्माले दिएको परन्तु बोधिसत्व सिद्धार्थ गौतमले आफ्नै मेहनत, परिश्रम वीर्य, पराक्रमले प्राप्त गरेको हो- बुद्धपद- त्यसकारण बुद्ध भनेको जागरुक पुरुष सांसारिक दुःख बोध गरेको विशुद्ध पुरुष विमुक्त पुरुष न कि हिन्दू सनातन अनुयायी भन्ने कुराबाट अनभिज्ञ रहेछ ।

बुद्धत्व प्राप्तपछि कपिलवस्तु राजधानीमा भोलिपल्ट भिक्षाटन गएको बखत राजा शुद्धोदनले बुद्धसंग राज वंशको वदनाम भएको भनी सोढा राजालाई अब म राज वंशको नभई बुद्धवंशको भए । बुद्ध वंशको परम्परा अनुसार पिण्डपात्र (भिक्षाटन) जानु पर्छ । उपयुक्त कुरा पनि लेखकले अध्ययन गर्न पाउनु भएको रहेनछ ।

त्यस्तै सिद्धार्थ गौतमले वैशाख पूर्णिमाको दिनमा ज्ञान लाभ गरिसकेपछि पञ्च भद्रवर्गिय भिक्षुहरूलाई अमृतमय ज्ञान दिने ऋषि पतन मृगदावन सारनाथ (वाराणसी) तिर गइरहेको बखतमा वाटोमा एकजना उपक नामक आजीवकले उहाँको प्रसन्न ईन्द्रिय र परिशुद्ध उज्ज्वल कान्तिवर्ण देखेर सोध्यो- कसलाई गुरुमानेर तिमी प्रव्रजित भएका हो र तिम्रा शास्ता को हो ?

भगवान्‌ले उसलाई भन्नुभयो म सबैलाई पराजित गर्ने वाला हुँ म सबैलाई जान्ने वाला हुँ सबै धर्ममा निर्लिप्त छु, सबै त्यागी हुँ । तृष्णाक्षय गरेर विमुक्त भएको छु म स्वयंले जानेर उपदेश गर्नेछु म संसारमा अहंत हुँ । म अपूर्व शास्ता हुँ । म सम्यक् सम्बुद्ध सितल

तथा निर्वाण प्राप्त हुँ । धर्मको चक्का घुमाउन काशी नगरतिर जाँदैछु भनेर आफ्नो परिचय दिनु भएको उहाँले अध्ययन नगरेको देखिदैन ।

फेरि उहाँले वैदिक र बुद्ध श्रमण परम्परा अत्यन्त प्राचीन मान्य परम्परा मध्येका हुन् । दुवैका आ-आफ्ना गौरवपूर्ण स्वतन्त्र अस्तित्व छन् । बुद्धधर्म हिन्दूधर्मको अंग होइन भनी महाबोधि कार्यालय, सारनाथबाट कार्तिक २६ गते २०५६ मा जगत गुरु कांचीकामकोटी पीठका श्रद्धेय शंकराचार्य श्री जयन्द्र सरस्वती विपश्यनाचार्य गुरुजी श्री सत्य नारायण गोयनकाजीका सौहादपूर्ण वार्तालापको संयुक्त प्रेस विज्ञप्ती प्रकाशित भएको अध्ययन गर्न विसन्तु भयो होला ।

सिद्धार्थ गौतमले महाभिनिष्क्रमण पछि आलार कालाम र उद्दकरामपुत्रसंग ज्ञान लिन जानुभयो । अष्टम ध्यान सिक्नु भयो तर त्यहाँबाट पाएको ज्ञान पूर्ण नभई दुःखबाट विमुक्त हुन नसक्ने देख्नु भएर आफै अन्वेषण गवेषणको लागि साधनामा लाग्नु भयो र अभ्यास गर्दै जानुभयो र बोधिज्ञान प्राप्त गरे पछि बुद्ध हुनुभयो । उहाँले प्रतिपादन गरेको मार्ग सनातन धर्मको नै एउटा मार्ग हो भनेर जुन व्यक्त गरिएको छ त्यो मिथ्या दृष्टि मात्र हो । यदि सनातन धर्ममा त्यस्तो मार्ग भएदेखि किन सिद्धार्थले कयौं जुनीदेखि गर्दै आएका समतीस पारमिता पुरा गरेर बुद्धत्व प्राप्त गर्नुपर्ने ? त्यो व्यर्थ भएन र ? त्यही धर्ममा त्यस्तो मार्ग भए देखि कति व्यक्ति विमुक्त भएर गए ? थाहा हुनुपर्ने थियो । आवागमनमै अल्मलियो होइन र ?

बुद्धले आफूले प्राप्त गरेको ज्ञान मागधी (पालि) भाषामा प्रचार गर्नुभएको थियो । उहाँले सदा जनभाषामा उपदेश गर्नुभयो । त्यस भाषालाई मागधी भन्दछन् ।

एक समय दुइ ब्राह्मण कुल पुत्रहरूले भगवान् बुद्धसमक्ष उपसंक्रमण गरी भने "भिक्षुहरू विभिन्न नाम थर जाति गोत्रका छन् । ती श्रमण भिक्षुहरूले आ-आफ्ना भाषाले तथागतको वचनलाई दूषित पाउँछन् । अतः हामीले तथागतको वचनलाई संस्कृत भाषामा आरुद्ध गर्ने छौं भनी निवेदन गरे ।" त्यसवेला भगवान् बुद्धले ती भिक्षुहरूलाई उपहास गर्नु भई "भिक्षुहरू हो ! मेरा (तथागतको) वचनलाई संस्कृत भाषामा आरुद्ध गर्नु आवश्यक छैन । आरुद्ध गर्ने भिक्षुलाई दुष्कृत्य आपत्ति लाग्ने छ ।"

वरु "अनुजानामि भिक्खवे सकायनिरुत्तिया बुद्ध वचनं परियापुणितुं - भिक्षुहरू हो ! म तथागतको वचनलाई आ-आफ्नो भाषामा अध्ययन गर्न अनुमति दिन्छु ।" भनी आज्ञा दिनुभयो भन्ने कुरा विनय चूल वग्ग खुद्दक वत्थु खन्धकमा उल्लेख छ ।

यसरी बुद्धको उपदेशका संकलनलाई त्रिपिटक भन्दछन् । त्यो त्रिपिटक पालिमा मात्र लिपिवद्ध छ । सो पालि त्रिपिटक बौद्ध दर्शन एक विवेचनाको लेखकले अध्ययन गर्नु भई बुद्ध र बुद्ध धर्म बुझ्नु हुनेछ र सद्भावना बढाउनु हुनेछ । भन्ने आशा गर्दछु ।

The Importance of Family Education

□ *Master Hsing Yun*

Fo Kuang Shan, Taiwan

Throughout history, many people have accomplished great achievements thanks to their family education. It was well known that Mencius' mother relocated her home three times so that her son could be in the best environment to learn. There were also great painters and calligraphers who were able to become the in their fields because of the family education they received.

In today's family education, it is important that children are taught the following:

1. honesty—If children develop the habit of telling lies at a young age, their future will be filled with many obstacles. Practicing honesty in dealing with others is the foundation of success in life.
2. Good habits—children must be taught good habits at a very early age. They should learn to be neat and clean, to be compassionate towards living things, and even to turn off the light and shut the door when they leave a room. By developing good habits in life, they lay foundation for success in their endeavors.
3. Politeness —Children should learn to respect others. Not only should they be respectful of the elders, they should also respect everyone they encounter. As the saying goes, "those who respect others will earn respect."
4. Acceptance —Parents should teach children to accept in other to help them learn and progress in life. Lack of attention and inability to accept are usually the reasons why some students do not do as well in school. When one is unable to accept, one is like an overturned vases, which cannot hold any sweet dew from heaven.
5. Diligence—"Diligence produces results; playfulness does not." In their early years, children are fun loving. As the children grow up, parents should steer their interests towards learning so that the focus of their attention can be directed toward noble pursuits in life.
6. Balance—Children should live a balanced and healthy life, which includes three square meals a day and enough sleep at night. Their emotion and temper should also be well controlled. With physical and emotional health, they will find it easier to establish themselves in life.

In addition to the aforementioned six points, children's self-respect should be protected. Parents should not tease, scold, insult, or reject their children.

For instance, some parents should not tease, scold, insult, or reject their lack of achievements, that they are good for nothing, or that they are all play and no work. If their parents hurt them with inconsiderate words, they may give up on themselves and end up being the kind of children so described.

Therefore, parents should trust and respect their children instead of taking up opposing positions with them. By using loving care, patience, and respect instead of strict discipline, parents will find it easier to educate their offspring. The Buddhist teaching of fellowship and kind speech are the best family education methods, a lesson that all parents should learn. ❀

*With Best
Compliments of*

CE

CONSTRUCTION PVT. LTD.

Bagmati Chambers, Mlat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O. Box 1223, Kathmandu, Nepal
Phone No. 4243120, 4252124
Fax : 977-1-4231043
E-mail : cecon@mail.com.np

Experiences Here and Next - There

□Erika Dias

We take with us to the next birth only our experiences. So if we are mindful we will get experiences that are transferable to the next birth. Some time or other in our next life we will know whether we are mature or not towards spiritual perfection.

There are 3 supra-mundane experiences towards which we should put all our efforts and strive for:

1. To make the mind pure. Purity of mind means – it is a state when there is no mind! The function of the mind is to generate thoughts and words. If we stop our thoughts and words then there is no mind. We have exited the mind-culture. Mind-culture is the eternal duality in *samsara*. If there is a man there is a woman, if there is good there is bad, if there is passion of hate there is passion of love, if there is fire there is water, if there is sun there is shade, if there is a back there is a front, independent but together. Take anything of *samsara* and there is the opposite. Mind's nature is to go outside itself. Mind cannot understand itself. It is always caught in duality and the tendency is not for clarity but confusion because of this duality. The opposites are pulling like tug of war in the opposite directions all the time. If you are not spiritually mature and you are still mundane you are all the time 'tight-rope walking' to bring harmony and balance in your life and all the time slipping down from the rope. Those few who are spiritually mature know how to balance oneself keeping a distance from the pain that keeps hitting one from all sides just attempting to live in peace. They watch everything like watching from all sides just attempting to live in peace. They watch everything like watching a videotape distanced from the time and space links. How can you quarrel with anything on a film? They watch like an objective scientist, like a perfect judge or a perfect witness. Through their disciplined methods they have learnt to keep a distance between oneself and thoughts, with oneself and anxiety, with oneself and fear, with oneself and happiness, with oneself and success and so on and so on.

Mind-culture as we said goes on and on in *samsara* bringing turbulences, fear and anxieties. Within the short time we live in *samsara* the harsh intellect of our mind we cannot shake away. It is constantly ridiculing, condemning, analyzing, dissecting, comparing and so on. It does not bring peace. We learn to maintain peace by using the intellect as a utility object only to understand, to reason to understand and like a can-opener throw it away after use. Mind-culture catches up with us all the time. We are imprisoned with its turbulences.

Only way out is to arrest its function – the churning of thoughts and words. Stop churning thoughts and words. Then we exit the mid-culture. You will be in heaven then, enjoying the deep peace and relaxation of the body and mind bringing with it healing energy and well being with you. If 24 hours we can remain like this we can confirm that any moment within the 24 hours we die we can exit *samsara* and be born in a pure abode or abode of peace if not eternal peace. ***How do we remain 24 hours without thoughts and words?***

We are constantly moving clockwise with habits like the 'birds and the bees'. The 'birds and the bees' keep pecking for food in the morning, have little ones and look for defense and security. Because of their attachment to these habits they inculcate attachment to the species. So over and over again they are born to these species to continue these habits. They are locked in this churning motion for millions of years. Human beings who are not mature to rise to a higher level are like this. They are locked in the motion of *samsara* with birth, death and birth again for 100s or 1000s lives. Deepak Chopra, the MD and author of bestseller books, in his research has stated that 96 per cent of our thoughts today are yesterday's thoughts. We hardly have new thoughts outside habitual thoughts. New thoughts lead to creation. So even research without new thoughts can be mechanical. As mentioned above only for understanding and reasoning you need to indulge in the intellect or thoughts and words. Close upon 98 per cent of your chores are mechanical. Only when you are talking, listening, watching a programme, reading, writing or planning you need thoughts and words. Rest of the time you can move with your chores light and buoyant without thoughts and words.

With skills acquiring from meditation you can mindfully be 'wide-awake'. Fully awake. You are then in touch with every movement, vibration within yourself and outside yourself in the environment around you. You will not cut your finger when in emptiness when cutting say cabbage in the kitchen, or you will not hit against a lamp-post while walking.

It is easy to get to the level of emptiness when we break the clockwise thinking in its clockwise circle by exiting into anti-clockwise thinking. That is with effort acquiring a positive mind or positive thinking without heavy negativity of anger, hatred, envy, greed and grasping. From there we can go on

to non-judging persons, objects and events. That is, ability to "see things as they are" without messages coming from persons, objects and events bringing with it up and down vibrations of the mind. The final stage of living in emptiness is easy then.

2. Our second experience we must make an effort to attain when we have exited the mind-culture is to combine with this emptiness living with the heart-vibrations every moment of the 24 hours. The open heart-*chakra* with the expanding vibrations of love must not leave you. You are no longer empty then. You are in fullness. The heart-*chakra* generates love on its own accord. When it is spontaneously flowing it will overflow to others also spontaneously with that caring and concern. This experience is not *samsaric* with its duality but the experience of divine astral 'oneness'. This divine spontaneity is nibbanic. When spontaneity flows thoughts and words disappear, only tender vibrations remain. With these love vibrations expanding in the open heart-*chakra* you can never go wrong. When the heart vibrations start ticking like this you have found your discipline. You do not need any structured form of *samaadhi* as your meditation. The heart reaches its innate self in oneness, unlike the mind. With these vibrations we know that we will experience after death the environment of peace impregnated with love.

3. The third experience which also comes together with the above two is the experience of "stillness and silence" in space within yourself. What do you see before you in space? Only "Stillness and Silence". Once again negativity must go. Anger, hatred, envy, greed and grasping must leave you. In its place space will be generated with space qualities of 'stillness and silence'. Mind now is nothing but space. The heart

and the mind are one. The heart is always empty, impregnated with only love. So the empty mind can accommodate the heart vibrations easily.

With this wonderful state you are ready to face life. You are 'mountain solid'. Fear and anxiety leaves you. Fear even to die any moment is gone. Like a lion you are fearless and brave. The mind with its duality has gone. You live with the bliss of the heart in oneness. Healing and well being you experience. The love vibrations expand and assimilate, and accommodate everything around you, whether bacteria, plants, animals, man and the stellar systems. At death of the physical body we know that this 'stillness and silence' will continue. Then you are nothing but universal energy. You are merged in the universal laws that 'tick on its own accord'.

(Courtesy: Chakramehr Vajracharya)

(Footnotes)

erika dias was born in Pelene, Walingama - a place famous for learned and eminent Buddhist monks in the south of Sri Lanka. She has written many books, both poetry and prose on spiritual development and had won many awards from many countries including an Honorary Doctorate from the World Academy of Arts and Culture, California in 1991. In reorganization to her devotion in spreading the Dhamma through her writing UN has recently awarded prize as an "Outstanding Women in Buddhism".

She spent the years 1978

- 95 in Thailand as a consultant in UN ESCAP until 1987 and as a founding member of 'Dhamma Study Circle.' After she returned to Sri Lanka, she has formed a spiritual group - "The Enlightenment Seekers' Study Circle" helping people with dhamma insight and also as a writer.

सकल प्राणीमात्रया भिं जुइमा, दुःख मदुपिं जुइमा,
भय मदुपिं जुइमा व सुखपूर्वक ह्वनावने फुपिं जुइमा ।

ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, फोन : ४२५९९०७, ४२५९८०७

फ्याक्स : ४२५९३९७

Shopping Center

पुतलीसडक, फोन : ४२४५३४८

Congratulation

□Macha Jyapu
Veluvanaram, Thecho-7

The sprouts to thee
Go on, ascend the success
The blades to family plea
Advance on, enhance thy progress

Hints to juniors thee
Build on, mountain (firm) thy noble determination
Grazing restless mind on goal see
Everybody's fleshing on thy creation

Present deed summons future
Care, care whatever thou do
Thou is thy master the matter
Forget not, else thou miss thyself too.

Tomorrow never comes - remember
Life it's struggle, think not trouble
Leave debility, generate thy active player
As baby babbles to get pebble

Gain, gain though thou meet pain
Along with the virtue in brain
Leave not toiling; throw dreariness and weariness
May thou kiss every goal that we wish?

Well done! Run on and on
Well done! Succeed and on
Grant our hearty congratulation!
Congratulation, congratulation, congratulation!

धर्म रस प्रकाशित

नेपाली बौद्ध साहित्यिक क्षेत्रमा विभिन्न पुस्तक प्रकाशनहरू एकपछि अर्को थपिदै जाने क्रम जारी रहनु सद्धर्म प्रेमीहरूका लागि सुखकर विषय हो । ललितपुरका दोलेन्द्ररत्न शाक्यले अनुवाद, लेखन, सम्पादन गरी विभिन्न सद्धर्म सम्बन्धी एकपछि अर्को उपयोगी पुस्तकहरू प्रकाशित गर्दै आउनुभए अनुरूप हालसालै

“धर्म रस” नामक १५२ पृष्ठको पुस्तक प्रकाशमा आएको छ । विभिन्न १२ वटा महत्वपूर्ण शीर्षक अन्तर्गत प्रसिद्ध बौद्ध व्यक्तित्वहरूको लेख तथा प्रवचनलाई सुन्दर ढंगमा सम्पादन तथा अनुवाद एवं संक्षेपीकरण गरी सुन्दर पुस्तककारमा परिणत गर्नाले पाठकवृन्द लाभान्वित हुने देखिन्छ । नारद थेर, आचार्य शान्तिदेव, सत्यनारायण गोयन्का, महासि सयादो, भिक्षु पियानन्द, लिली उ सित्वा भिक्षु, आसिन थोन्द्रा, इरिन क्विटर र भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरलाई हामीले सद्धर्म सम्बन्धी विविध विधाहरू मार्फत ध्यानात्मक-मानसिक, आध्यात्मिक एवं भावनात्मक विचार-विमर्शकका रूपमा पाउने हुन्छौ ।

‘सच्चरसं धम्म रसं जिनाति’ अर्थात् ‘सवै रसहरूलाई धर्म रसले जित्दछ’ भन्ने बुद्धवचनलाई मननगरी सद्धर्म सम्बन्धी मधुर रसरूपी उपदेशलाई फूलभ्रै मलामा उनेर, गाँसेर सुन्दर धर्म रसपूर्ण फूलमाला पाठक वृन्दसामू पस्किदिने सद्धर्म कार्य गर्नुहुने दोलेन्द्ररत्न शाक्य साधुवादका पात्र हुनुहुन्छ । उहाँको अर्को मौलिक कृति “धर्मप्रीतिका तरङ्गहरू” प्रेसमा गइसकेको कुरा जानकारीमा आएको छ । धर्मदानका रूपमा प्रकाशित ‘धर्म रस’ गुल्मेली खत्रीहरू ठाकुर व्यास, कमल बहादुर, किसन र नरबहादुरले संयुक्त रूपमा प्रकाशन अभिभारा वहन गर्नुभएको सुखद पक्षनै मान्न सकिन्छ । ❖

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, ऊ त्यो मान्छे सरह हुन्छ

जसले बत्ति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ ।

Shrestha Oil Distributors

595, Battisputali Sadak, Ktm-9, Nepal
P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,
Tel : 4483981, 4490067, Fax : 977-1-4474193
E-mail : aksth@wlink.com.np

अशोक स्तम्भ कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न

४ फागुण, लुम्बिनी । शाक्यमुनि बुद्धको पावन जन्मभूमि लुम्बिनीलाई अविवादित रूपमा ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक प्रामाणिक तथ्यलाई विश्वसामु उजागर गर्ने 'अशोक स्तम्भाभिलेख' मा ब्राह्मी लिपिमा अङ्कित 'सिलाविगढभित्ति', 'उबलिकेकटे' तथा 'अठभागिय च' शब्दलाई अर्थ्याउने सोच अनुरूप लुम्बिनी विकास कोषको आयोजनामा दुइदिने कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न भयो । इतिहास तथा संस्कृति विभाग, त्रिभुवन विश्व विद्यालयका डा. दिनेश चन्द्र रेग्मी, पुरातत्व विभागका अधिकृत शुक्र सागर श्रेष्ठ तथा लुम्बिनी विकास कोषका पुरातत्ववेत्ता वसन्त विदारीले कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभयो । इतिहास तथा संस्कृति विभागका विभागीय प्रमुख डा. मुकुन्द अर्यालले कार्यपत्रमाथि टिप्पणी गर्नुभएको थियो । सो गोष्ठीमा काठमाडौंवाट भिक्षुहरूको पनि सहभागिता रहेको थियो ।

तानसेनमा भिक्षाटन कार्यक्रम

४ फागुण, तानसेन । भिक्षु विपश्यी सहित १७ जना भिक्षु, श्रामणेरहरूको सहभागितामा तानसेन नगरमा भिक्षाटन कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । ज्ञानमाला संघ, आनन्द विहार तथा बौद्ध महिला सेवा समितिवाट आवास र भोजनको गरिएको थियो । यसरी नै केही समयअघि ज्ञानमाला संघ, आनन्द विहारका सदस्यहरूबीच पारिलेयक वन श्रीनगर डाँडामा सदस्य मिलन कार्यक्रम सम्पन्न भएको जानकारी प्राप्त भएको छ ।

विहारको स्थापना दिवस एवं जन्म जयन्ती सम्पन्न

१६ फागुण, काठमाडौं । बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपको स्थापना दिवस एवं विहारका संस्थापक भिक्षु सुमंगल महास्थविरको जन्मजयन्ती उत्सव मनाइयो । भिक्षु, श्रामणेर, अनागारिका एवं

श्रद्धालुहरूको समुपस्थितिमा बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना, दान-प्रदानको कार्य पनि आयोजना गरिएको थियो । यसरी नै सुमंगल स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार अनागारिका सुजातालाई एक समारोहबीच प्रदान गरिने उद्घोषण पनि गरिएको सो कार्यक्रममा सुखीहोतु नेपालले प्रबन्ध व्यवस्था गरेको थियो ।

भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिकाहरूका लागि विशेष विपश्यना शिविर सञ्चालन

१९फागुण, धर्मश्रृङ्ग-काठमाडौं । नेपाल विपश्यना केन्द्र, धर्मश्रृंगमा आचार्य श्रेयस भिक्षु श्रद्धानन्दवाट संचालित १९ - ३० गतेसम्म भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिकाहरूका लागि दश दिवसीय विशेष शिविर सम्पन्न भएको छ । प्रथम पटक संचालित उक्त शिविरमा १८ जना भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिकाहरूले भाग लिएका थिए । हरेक वर्ष मार्च र नोभेम्बरमा गरी वर्षमा दुइपटक यस किसिमको विशेष ध्यान शिविर संचालन गरिदै जाने जानकारी प्राप्त भएको छ ।

नेपालमा विपश्यना ध्यान शिविर अन्तर्गत ध्यान आचार्य हुने प्रथम भिक्षु श्रद्धानन्द हाल पोखराको धर्मशीला बुद्ध विहारमा वस्नुहुन्छ । उहाँ पोखरावाट प्रकाशित हुन बौद्ध मासिक 'धर्म चक्षु' का प्रधान सम्पादक तथा प्रकाशक पनि हुनुहुन्छ ।

भिक्षु विमलानन्द महास्थविर

अगमहासद्वम्म ज्योतिक धज उपाधिद्वारा सम्मानित

२२ फागुण, म्यानमार । म्यानमार सरकारले विगत ३ दशकदेखि लुम्बिनीमा कार्यरत भिक्षु विमलानन्द महास्थविर लाई यांगोनको घपाईमा एक अन्तर्राष्ट्रिय समारोहकाबीच "अगमहा सद्वम्म ज्योतिक धज" उपाधिद्वारा विभूषित गरेको छ । अभिनव राजकीय बुद्ध विहार तथा शाक्यमुनि विहारका प्रमुख

भिजन टूर्स एण्ड ट्राभल्सले नेपाली श्रद्धावानहरूको लागि थाइल्याण्ड, बर्मा, श्रीलंका तथा चीन जस्ता बौद्ध देशहरूको तीर्थ यात्रा जान इच्छुक श्रद्धावान महानुभावहरूले सम्पर्क गर्नुहोला ।

Through**Vision TOURS & TRAVELS (P.) Ltd.****(A Quality Tour Operator in Nepal)**

PO BOX: 10666 THAPATHALI, KATHMANDU, NEPAL

TEL: 244114, 258326, FAX: 977-1-244114/524588

Email: vision@wlink.com.np, Website: www.visiontours.com

- Inbound Tour & Outbound Tour
- Cultural & Religious Tour
- Air Ticketing
- Hotel Booking

भिक्षु विमलानन्द महास्थविर लुम्बिनी, विकास कोषका पूर्व उपाध्यक्ष हुनुहुन्थ्यो। उहाँका साथ विश्वशान्ति विहारका भिक्षु उदयभद्र जानुभएको भएको थियो।

स्मरणीय रहोस् कि यसभन्दा अगाडि म्यानमार सर कारले दिवंगत संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविरलाई अगममहा पण्डित, संघनायक महास्थविरहरू शाक्यानन्द र अनिरुद्ध, संघ उपनायक महास्थविर बुद्धघोष, महास्थविरहरू अश्वघोष, कुमार काश्यप तथा ज्ञानपूर्णकलाई अगममहासद्वम्म ज्योतिक धज उपाधिबाट विभूषित गरिसकेको छ।

अ. ज्ञाणसीलालाई महासद्वम्म ज्योतिक धज उपाधि

म्यानमार सरकारले अनागारिका ज्ञाणसिलालाई 'महासद्वम्म ज्योतिक धज' द्वारा सम्मान गरेको छ। उहाँ शाक्यसिंह परियत्ति केन्द्रका उपाध्यक्ष, तृतीया भोजन समितिका संस्थापक अध्यक्ष, प्रज्ञानन्द स्मृति क्लिनिकका सल्लाहकार तथा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्रका निर्देशक हुनुहुन्छ। स्मरणीय छ, यसअघि अनागारिका धम्मवतीलाई 'अगममहा सद्वम्म ग्रन्थ वाचक' पदवीबाट विभूषित गरिएको थियो।

एकदिने बौद्ध जागरण कार्यक्रम सम्पन्न

२४ फागुण, मच्छेगाउँ। मच्छेगाउँ वडा नं. ४ स्थित निर्माणधीन निर्वाण बुद्ध विहारमा श्रद्धेय अश्वघोष महास्थविरको ६० वर्षे प्रव्रजित जीवन पुरा भएको उपलक्ष्यमा युवा बौद्ध समूहको तत्वावधानमा ५० जना उपासक-उपासिकाहरूको सहभागितामा एकदिने बौद्ध जागरण शिविर सम्पन्न भएको छ। उपासक लक्ष्मीनारायण मानन्धरको सभापतित्वमा सम्पन्न सो कार्यक्रममा त्रिरत्न मानन्धर, देव रजित, हर्षमुनी शाक्य र विपिन्द्र महर्जनले क्रमशः बुद्धशिक्षा, धर्मगुण, उपत्यकामा बुद्धधर्म प्रवेश र जातक कथा वारेमा कक्षा संचालन गर्नुभयो।

नगदेश बौद्ध समूहका अध्यक्षको संस्मरण

२४ फागुण, मध्यपुर। धर्मोदय सभा, मध्यपुर-ठिमी नगर शाखा, नगदेशका संस्थापक अध्यक्ष एवं नगदेश बौद्ध समूहका अध्यक्ष ज्ञान कुमार वाँडेको दुइवर्षे पुण्यतिथि नगदेश बुद्ध विहारमा बुद्धपूजा, ध्यानभावना आदि धार्मिकविधि पूर्वक सम्पन्न भयो। भिक्षु वरसम्बोधिबाट धर्मदेशना पछि उपस्थित भिक्षु तथा अनागारिकाहरूलाई दानप्रदान तथा भोजन गराइएको थियो।

भिक्षु संघको वार्षिक सभा तथा नयाँ कार्यसमितिको चयन

२९ फागुण, काठमाडौं। नेपालका संघनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर तथा संघउपनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको समुपस्थितिमा धार्मिकमय वातावरणमा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको १३ औं साधारण सभा तथा नयाँ कार्य समितिको चयन विधिवत रूपमा सम्पन्न भएको छ। आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको अध्यक्षतामा १५ सदस्यीय

नयाँ कार्यसमितिको चयन चारवर्षका लागि सर्वसम्मति तवरमा भएको थियो भने चुनिएका सबै पदाधिकारहरूलाई संघनायक भिक्षु सुबोधानन्दले प्रमाण-पत्र वितरण गर्नुभयो। नयाँ पदाधिकारीहरूमा उपाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर, सचिव भिक्षु बोधिसेन महास्थविर, सह-सचिव भिक्षु भद्रिय, कोषाध्यक्ष भिक्षु बोधिज्ञान तथा कार्यकारिणी सदस्यहरूमा क्रमशः भिक्षु गुणघोष महास्थविर, भिक्षु धर्मशोभन महास्थविर, भिक्षु शीलभद्र महास्थविर, भिक्षु धर्मपाल महास्थविर, भिक्षु सुमेध महास्थविर, भिक्षु आनन्द, भिक्षु शोभित, भिक्षु कोण्डन्य, भिक्षु सुशील र भिक्षु संघरक्षित रहनु भएको छ।

भिक्षु प्रातिमोक्ष-विनयानुरूप उपसम्पदा दीक्षाप्राप्त भिक्षुहरूकावीच आपत्ति देशनाको लगत्तै बुद्धपूजा र त्यसपछि अ.ने.भि. महासंघको १३ औं वार्षिक साधारण सभा धार्मिकमय वातावरणमा शुभारम्भ भयो। सचिव भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर वाट संघको वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएपछि कोषाध्यक्ष भिक्षु बोधिज्ञानले संघको आर्थिक प्रतिवेदन र नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रकका रूपमा परियत्तिको आर्थिक विवरण समेत प्रस्तुत गर्नुभयो। संघ उपनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर, भिक्षु अश्वघोष महास्थविर तथा आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले ओवाद-धार्मिक निर्देशन दिनुभयो। पहिलो र दुतीय सत्रका रूपमा सम्पन्न भएको सो वार्षिक सभामा भिक्षुहरू ज्ञानपूर्णक, बोधिसेन, सुमेध, भद्रिय, आनन्द, शोभित, वरसम्बोधि, कोण्डन्य, सुशील, तपस्सीधम्म, निग्रोध, संघरक्षित, बोधानन्द र श्रामणेर सुजातले विविध रूपमा सुभाबमय विचार व्यक्त गर्नुभयो। सोहि दिन नयाँ कार्यसमितिको बैठक पनि बसेको थियो।

वैशाख पूर्णिमा विश्वशान्ति विहारमा पनि मनाइने

३० फागुण, काठमाडौं। भोजपुर टक्सार शाक्य समाज र चैनपुर शाक्य समाजको संयुक्त आयोजनामा आउँदो २५ ४८औं बुद्ध-पूर्णिमा नयाँ वानेश्वरस्थित विश्वशान्ति विहारमा भव्यताकासाथ मनाइने भएको छ। गत वर्षमा पनि उक्त समाजकै सकृयतामा बुद्ध-पूर्णिमा मनाइएको थियो।

परियत्ति शिक्षाको परीक्षा परिणाम प्रकाशित

२ चैत्र, काठमाडौं। नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा अन्तर्गत वु.सं.२५४७ को गत माघ महिनामा लिइएको ४१औं समूहको वार्षिक परीक्षाको परीक्षाफल प्रकाशित गरियो। अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा संचालित उक्त परीक्षामा काठमाडौं, ललितपुर, भक्तपुर लगायत उपत्यका बाहिर काभ्रे र लुम्बिनी गरी जम्मा २८ वटा केन्द्रहरूका ११६० जना विद्यार्थीहरू सामेल भएकोमा बोर्ड प्राप्त २१ जनासहित प्रथम श्रेणीमा ४९९, द्वितीय श्रेणीमा ३४९ र तृतीय श्रेणीमा १९३ गरी कुल १०४९ जना विद्यार्थीहरू उत्तीर्ण भएका छन्।

हर्ष बहादुर उपासकको निधन

३० फागुण, काठमाडौं । नेपालको धेरैवाद् बुद्ध शासनिक क्षेत्रमा समर्पित उपासक हर्ष बहादुर मानन्धरको ६८ वर्षको उमेरमा निधन भएको छ । कंकेश्वरीमा दाह संस्कारको बेला अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले दिवंगत उपासकको स्मरण गर्दै विशेषतः विपश्यना ध्यानमा उहाँले धेरै नै प्रगति गरिसकेको स्वयंले अनुभूत गरेको भावना प्रकाश पार्नुभयो । काठमाडौं-१९, चस्वाँदका दिवंगत उपासकले आनन्द कुटी विहार, बुद्ध जयन्ती समारोह समिति, नेपाल विपश्यना केन्द्र, धर्मश्रृंगसँग आवद्ध रही बुद्धधर्मको लागि ठूलो योगदान पुऱ्याउनु भएको छ । उहाँका तीन छोरा तथा चार छोरी छन् ।

परिचित्तको शिक्षाका दीक्षान्त समारोह हुने

आउंदो २०६१ वैशाख १२ का दिन नेपाल बौद्ध परिचित्त शिक्षामा उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूलाई सहभागिता गराई दीक्षान्त समारोह तथा पुरस्कार वितरण समारोहको आयोजना हुनेकुरा केन्द्रिय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बोधिज्ञानवाट जानकारी प्राप्त हुन आएको छ ।

ओशो तपोवनमा बौद्ध प्रवचन

६ चैत्र काठमाडौं । ओशो रजनिशको संभूतनामा आयोजित वार्षिक पुण्यतिथि अन्तर्गत नागाजुन पर्वतको काखमा रहेको ओशो तपोवनमा बौद्ध भिक्षुहरू तथा अनागारिकाहरूलाई भोजन दान गरियो । परित्राण पाठ पछि भिक्षु कोण्डन्यले बुद्ध धर्म सम्बन्धी प्रवचन गर्नुभएको सो कार्यक्रममा तपोवनका प्रमुख स्वामी आनन्द अरुण तथा भूतपूर्व प्रधानमन्त्री कृष्ण प्रसाद भट्टराईले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । साथै त्यस कार्यक्रममा भिक्षु श्रामणेर गरी २५ जना तथा अनागारिका धम्मवती लगायत १० जनाको उपस्थिति रहेको थियो । तपोवनका अध्यक्ष स्वामी रमेशराज राजकर्णीकारले निमन्त्रणाको लागि विशेष संयोजन गर्नुभएको थियो ।

मैत्रेय युवा संघको वार्षिकोत्सव सम्पन्न

७ चैत्र, भक्तपुर । मैत्रेय युवा संघ, भक्तपुरको ७ औं वार्षिकोत्सव संघका अध्यक्ष तीर्थराज वज्राचार्यको सभापतित्वमा सम्पन्न भयो । प्रमुख अतिथि भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरले रत्न सुन्दर शाक्यद्वारा अनुदित तथा संघकै प्रकाशन "सिंह सेनापतिया छगू अध्यक्ष बुद्धया अनुयायी" विमोचन गर्नुभयो । सचिव राजमान वज्राचार्यवाट वार्षिक प्रतिवेदन तथा कोषाध्यक्ष रुद्र चित्रकारवाट आर्थिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गरियो ।

भिक्षु धम्मशोभन महास्थविरले संघलाई मासिक रू.१०००-आर्थिक रूपमा सहयोग गर्ने जोगलक्ष्मी वज्राचार्य, लक्ष्मी शोभा वज्राचार्य, तीर्थ सुन्दर शाक्य, पद्म सुन्दर शाक्य, उत्तरा श्रेष्ठ र देवसुन्दर शाक्यलाई उपहार प्रदान गर्नुभयो । भिक्षुहरू धम्मशोभन, कोण्डन्य, निगोध, सुशील, अनागारिका सुजाता, डा.

सुशोभन तथा रत्नसुन्दर शाक्यले जनचेतना बढाउने अभिप्रायले मासिक रूपमा संचालित बौद्ध प्रवचन कक्षामा भाग लिएका थिए । सोही बेला संघलाई रू. २५,०००/- प्रदान गर्ने दिवंगत ज्ञानेन्द्र शाक्यको परिवारलाई पनि धन्यवाद ज्ञापन गरिएको थियो ।

एक दिने ध्यान शिविर सम्पन्न

१४ चैत्र, काठमाडौं । बुद्ध विहार भृकुटी मण्डपको ध्यानागारमा एकदिने ध्यान शिविर सम्पन्न भएको छ । सहायक आचार्य सुश्री नानीमैया मानन्धरद्वारा संचालित सो शिविरमा महिला तथा पुरुष गरि ४५ जना साधक-साधिकाहरू सहभागी भएका छन् । बौद्ध महिला संघ, नेपालको आयोजनामा सम्पन्न सो शिविर प्रभावशाली देखिएको हुँदा तीन महिनामा एकचोटी आयोजना गरिदै जानेसोच बनाएको कुरा थाहा हुनआएको छ ।

भिक्षु अश्वघोषको सम्मानमा ध्यान शिविर

१४ चैत्र, काठमाडौं । श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रब्रजित जीवन ६ दशक पूर्ण भएको उपलक्ष्यमा युवा बौद्ध समूह, काठमाडौंको आयोजनामा परिचयात्मक एकदिने ध्यान शिविर सम्पन्न भयो । सहायकाचार्य ज्ञानीराजा वज्राचार्यद्वारा संचालित सो शिविरमा भिक्षु अश्वघोष महास्थविर भिक्षु बोधिज्ञान, शान्तरत्न शाक्य, त्रिरत्न मानन्धर, जुजुभाइ तुलाधर तथा केशरत्न कसाले ध्यान सम्बन्धी मन्तव्य दिनुभयो ।

सुमङ्गल-स्मृति पुरस्कार अनागारिका सुजातालाई

काठमाडौं । बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपले नेपालको बुद्ध शासनिक क्षेत्रमा विविध तरहले योगदान गर्ने व्यक्तित्वहरूलाई वर्षेनी कदर स्वरूप प्रदान गर्दैआएको 'सुमङ्गल अभिनन्द सिरपा: २०६०' अनागारिका सुजाता, ललितपुरलाई प्रदान गर्ने भएको छ । विहार प्रमुख भिक्षु कोण्डन्यको अध्यक्षतामा बसेको कार्यसमितिले २३ चैत्र, पूर्णिमाका दिन एक समारोहकावीच पुरस्कार प्रदान गर्ने निर्णय भएको कुरा सचिव भिक्षु निगोधले जनाउनु भएको छ ।

स्मरणीय छ, यसभन्दा अगाडि सुमङ्गल स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार नेपालका संघनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, उपसंघनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर तथा डा. गणेश बहादुर मालीलाई प्रदान गरिसकेको छ ।

विहार-विहारमा शुभेच्छा पत्र प्रदानको आरम्भ

१९ चैत्र, काठमाडौं । बुद्धभूमि नेपाल अधिराज्यको स्थविरवादी विहारहरूमा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष श्रद्धेय आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर स्वयं जानु भई विहारको स्थािति वारे अवगत लिनुभयो । काभ्रे जिल्लावाट प्रारम्भ गरी प्रत्येक विहारमा मैत्रीपूर्ण शुभेच्छापत्र पनि प्रदान गर्नुभयो । सो मैत्रीपूर्ण भ्रमणका लागि सम्पूर्ण आर्थिक भार ज्ञानेश्वर निवासी दाता जुजुभाइ तुलाधर तथा मंगललक्ष्मी तुलाधरले वहन गर्नुभएको छ । नेपालमा स्थविरवाद बुद्धधर्मको पुनर्जागरण पछि भ्रुण्डै सात दशकभित्र भिक्षु संघको अध्यक्ष स्वयं विहार-विहारमा पुगी वर्तमान अवस्थाको जानकारी लिने परम्पराको यो शुरुवातलाई सकारात्मक मानिएको छ ।

बुद्धधर्म र आध्यात्मिक पर्यटन सम्मेलन

भारतका राष्ट्रपति अब्दुल कालामले नयाँ दिल्लीमा International Conclave on Buddhism and Spiritual Tourism विषयक अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन धार्मिकमय वातावरणमा समुद्रघाटन गर्नुभयो। निर्वासित तिब्बती धर्मगुरु दलाइ लामाले पनि सम्बोधन गर्नुभएको सो सम्मेलनमा विभिन्न विधामा प्रतिष्ठित व्यक्तित्वहरूबाट विचार प्रवाहित गरेको थियो। सो सम्मेलनमा नेपालकातर्फबाट भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको नेतृत्वमा भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, भिक्षु मैत्री महास्थविर, भिक्षु कोण्डन्य, अनागारिका धम्मवती, डा. अनागारिका अनोजा, लोकदर्शन वज्राचार्य, सुवर्ण शाक्य, छिरिङ तेन्जिङ लामाले भाग लिनु भएको थियो भने लोक दर्शन वज्राचार्यले दोश्रो दिनको सत्रमा Buddhism and Spiritual Tourism बारे बोल्नुभयो।

Incredible India! नारा बोकेको सो सम्मेलनको समापन बुद्धगयामा भएको थियो। भारतमा बुद्धधर्म र आध्यात्मिक पर्यटन सम्बन्धी अवधारणाको विकासलाई निरन्तरता दिन अभिसोच बोकेको सो सम्मेलनमा सहभागीहरूलाई सुविधा र आतिथ्य सत्कार राम्ररी गरिएको थियो। भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर तथा अनागारिका धम्मवतीले नेपाली प्रतिनिधि मण्डलका तर्फबाट राष्ट्रपति अब्दुल कालाम, पर्यटन मन्त्री श्री जगमोहन तथा पर्यटन सचिव रति त्रिनय भालाई नेपाली बौद्ध कलात्मक स्वयम्भूको प्रतीक धर्मोपहार प्रदान गर्नुभयो।

सम्मेलनमा सहभागी आनन्दभूमिका सम्पादक भिक्षु कोण्डन्यका अनुसार भारतीय राष्ट्रपति अब्दुल कालामले नेपाली प्रतिनिधि मण्डलका प्रमुख भिक्षु अश्वघोष महास्थविरलाई 'बोधिवृक्ष' उपहार प्रदान गर्नुभयो। सुनौलो गमलामा सजाई प्रदान गरिएको सो बोधिवृक्ष गमलामा निम्न कुराहरु कुदिएका छन्- **This sapling of the sacred Bodhi tree of**

Bodhi Gaya has been presented by the Excellency the President of India at the International Conclave on Buddhism and Spiritual Tourism in New Delhi on February 17, 2004.

यसरी नै सो सम्मेलन बुद्धगयामा समापन हुन अगाडि असन्तुष्टीहरूले पर्चा बाँधेका थिए। जस्मा लेखिएको कुराहरू विचारणीय नै देखिन्छ -

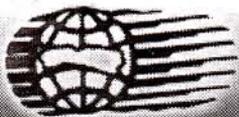
DO YOU KNOW FOLLOWING FACTS ABOUT BUDDHISM IN INDIA?

1. Our most revered religious temple- Maha Bodhi Vihar is under unauthorized seize of Hindus.
2. If Churches are in control of- Christians (Father), if mosques are in control of - Muslims (Maulvi), If Gurudwaras are in control of- Sikh's (Granthi), then why Buddhist, (Bodhi Gaya) - is not in the hands of only Buddhist monks? Answer is - due to evil minds and designs of Hindu (Brahmins), Who Have Demolished Babri Masjid & captured it and now they are trying to capture - Maha Bodhi temple of Lord Buddha! Respected delegates! Please ask and try to help at your level and your country's head level to free-Boha Gaya from the clutches of Hindu's. This will be your true homage, offering's and worship to Lord Buddha!
3. Sangh Darshi Buddha Vihar and statue of lord Buddha was demolished on 27-12-2003 in south Delhi the capital of India and inspire of huge demonstration by many thousand's Buddhist and monks- No action by govt.
4. Gautam Buddha University have been sold and abolished in Uttar Pradesh in October. - 2003. Why? Answer is just to destroy Buddhist culture in India.
5. Do you know what the real object of this conclave is? Answer is-just to get money from foreign countries in Hinduism and fundamentalism in India by R.S.S.

Bhawatu Sabba Mangalam!

- प्रियका

**Peace of the world is based on
peace in the family**

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

शिव धारक, ग्राहक तथा विज्ञापन दाताहरू

विगत तीन दशक अगाडिदेखि निरन्तररूपमा नेपाली जनमानसमा विभिन्न स्वरूपमा प्रकाशित हुँदै आइरहेको नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक आनन्द भूमिलाई बन्द गर्ने स्थितिमा रहँदा प्रकाशक आनन्द कुटी विहार गुठीसँग हामी सुखी होतु नेपालले व्यवस्थापन एवं सहप्रकाशनको भारलाई विगत तीन वर्षदेखि नयाँ ढङ्ग र नयाँ स्वरूपमा रङ्गिन कलेवर आवरण पृष्ठमा प्रकाशित गर्दै आइरहन सक्नु यहाँहरूकै माया र स्नेहले गर्दा नै हो । यस्मा आनन्द कुटी विहार गुठीको पनि त्यतिकै भूमिका रहेको छ । वर्तमान यस पत्रिका रङ्गिन मुखपृष्ठ पाएर धेरै औधि प्रसन्न छन् भने कोहिकोहि असन्तुष्टहरू पनि भेटिएका छन् । जे होस् हामीलाई कमर्सियल भए, धेरै पैसा कमाए भन्नेहरूले त्यस्तो नसोचिदियोस्, यो केवल बौद्ध मासिकलाई निरन्तरता दिने बुद्ध शासनानुरागी भावनाले ओतप्रोत आवेशपूर्ण कदम मात्र हो । आर्थिक व्यवस्थापन गर्न धेरैकठिन हुँदोरहेछ र पनि हामीले जुन रूपमा पत्रिकालाई प्रकाशन गरिरहेका छौं यस्मा हामीलाई गर्व छ भने नेपाली बौद्ध क्षेत्रमा रङ्गिन मुखपृष्ठको इतिहास कायम गर्नेतर्फ पनि यो उन्मुख भएको कुरालाई कसैले नकार्न सक्दैन । हाम्रो तीनवर्षको प्रयासमा कयौं त्रुटीहरू भए होलान्, यसमा हामी क्षमाप्रार्थी छौं । यसलाई निरन्तरता कसरी दिने भन्ने कुरामा हामी आफै अनभिज्ञ छौं, प्राविधिक कठिनाई धेरै छन् । एक वर्षीय सम्झौतामा अगाडि बढाइएको यो कदम तीन वर्षमा प्रवेशको घडीमा पुग्दा समेत पूर्वसम्झौतालाई नविकरण गर्न हुन सकेको छैन । त्यसैले हामी गर्वकासाथ भन्ने गर्छौं कि पुनर्जीवन दिई जीवन्तता दिने प्रयास-अभ्यास मात्र हो । नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक भएकोले पनि यसलाई निरन्तरता दिने पछि भन्ने हाम्रो मान्यता यथावत रही आएको छ भने यसलाई जो कसैले पनि निरन्तरता दिन सक्छन् । यसमा हाम्रो सदाशयता रहने छ, कसैको पहललाई हामी सगौरवकासाथ हस्तान्तरण गर्न सदा तत्पर छौं । यसका लागि आनन्द कुटी विहार गुठीलाई सकारात्मक हुन हाम्रो अनुनयपूर्ण अनुरोध पनि रहेको छ ।

आज हामी सुखी होतु नेपाललाई यस्तै अनुभूति भइरहेको छ- भलै कसैले अनावश्यक नै भन्नान्

१. हालकै स्थितिमा आनन्दभूमि ठिक छ वा छैन ?
२. रंगिन कलेवर नगरि पुरानै स्थितिमा पुरयाए हुन्छ कि हुँदैन ?
३. बन्द हुने स्थितिमा सुखी होतु नेपालले पूर्वजीवन दिने प्रयास गरेको ठिक छ वा छैन ?
४. सुखी होतु नेपालले यसलाई निरन्तरता दिनु हुन्छ कि हुँदैन ?
५. अरुलाई पत्रिका चलाउन दिए हुन्छ कि हुँदैन ?
६. मूल्य महंगो छ वा सस्तो छ ?
७. स्तरीय छ वा छैन ?
८. सञ्चालन गर्न कठिनाईपरे बन्द गरे हुन्छ वा हुँदैन ?
९. व्यवहारिक स्तरमा वा बौद्धिक स्तर कुनमा जानु ठिक ?

प्रब्रज्या समारोह तथा वैशाख महोत्सव हुने

नेपालको बुद्ध शासनमा विगत ६ दशकदेखि प्रब्रजित जीवन व्यतित गर्नुहुने श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविर तथा आचार्य कुमार काश्यप महास्थविरको ७७ औं जन्मोत्सव उपलक्ष्यमा सुखी होतु नेपालले वहाँहरूको स्मरणमा आनन्दभूमि विशेषाङ्क प्रकाशनको लगत्तै यही आउँदो वैशाख १८ देखि २४ सम्म अल्पकालिन दुर्लभ प्रब्रज्या शिविरको आयोजना गर्ने निर्णय गरेको छ । साथै २५४८ औं बुद्धपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा सुखी होतुले श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुरमा विशेष वैशाख महोत्सव मनाउने निर्णय पनि गरेको छ । कार्यक्रममलाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न सुखी होतु नेपालले विभिन्न समिति-उपसमिति गठन गरेको छ । जस अनुसार भिक्षु कोण्डन्यको अध्यक्षतामा निम्न सदस्यहरू समितिका संयोजक रहनु भएको छ ।

विहार-आवास संयोजक	भिक्षु कीर्तिज्योति
श्रामणेर-सेखिय संयोजक	भिक्षु बोधिज्ञान
प्रचार-प्रसार तथा प्रशिक्षण संयोजक	भिक्षु निग्रोध
चीवर-पारूपन संयोजक	विश्व शान्तिका श्रामणेर समूह
स्वाद्य संयोजिका	अभागाकारिका मिना
समारोह प्रबन्ध संयोजक	फल समान शाक्य
अर्थ संयोजक	सुरेश महर्जन
	विजित शेर्पा
भ्रमण तथा यातायात संयोजक	हरि गोपाल महर्जन
अतिथि सत्कार संयोजक	राजु महर्जन
	सुरज महर्जन
विहार श्रृंगार संयोजक	गंगाराम महर्जन
	विक्रम महर्जन
स्वयं सेवक परिचालन संयोजक	विनोद महर्जन
	राजेन्द्र महर्जन
न्यवस्थापन तथा प्रबन्ध	उत्तम धर महर्जन
	राकेश महर्जन
	संघरत्न ङंगोल

आर्थिक ग्वहालि प्राप्त

बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपया धम्मागार-ध्यानागार ल्हवनेज्या-जीर्णोद्धारया लागि सश्रद्धा-आर्थिक ग्वहालि याना विज्यापिनिगु क्याक्वःगु नां धलः थुकथं खः -

- १) राजन मानन्धर, चस्वाङ्ग-ये ६,१००/-
- २) माइला महर्जन, वैलाछे-यल १,००१/-
- ३) चित्राशोभा तुलाधर, तीनधारा-ये १००१/-